

ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

Εξελιξείς στην Ευρώπη κατά τον 17^ο και το 18^ο αιώνα

Οικονομικές μεταβολές

- 1) Αύξηση του πληθυσμού
- 2) Αγροτική οικονομία
  - δημιουργία μεγάλων αγροκτημάτων
  - εφαρμογή νέων μεθόδων καλλιέργειας
  - επέκταση της χρήσης μηχανημάτων

κάλυψη βιοποριστικών αγαθών του συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού

αγροτική επανάσταση

- 3) εμπόριο
  - εξωτερικό ανάμεσα σε Ευρώπη, Αφρική και Αμερική (τριγωνικό εμπόριο)
  - εσωτερικό ευρωπαϊκή ήπειρος

συσσώρευση κεφαλαίων στα χέρια Ευρωπαίων επιχειρηματιών

- 4) βιοτεχνία
  - αλλαγές στην παραγωγή μεταποιημένων προϊόντων με τη χρήση νέων μηχανών με μεγάλες δυνατότητες

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ

Αστοί – επιχειρηματίες με κεφάλαια

Πρώην αγροτικοί πληθυσμοί χωρίς εργασία που καταφεύγουν στις πόλεις αναζητώντας κάποιο εισόδημα

ΓΕΝΝΗΣΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ – ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

1. ισχυρή παρουσία κεφαλαίων
2. πληθώρα εργατικού δυναμικού
3. ισχυρές μηχανές νέα τεχνολογία
4. δημιουργία μεγάλων εργοστασίων

**Α' φάση της βιομηχανικής επανάστασης
1750 – 1780
Μεγάλη Βρετανία**

Κοινωνικές μεταβολές

- **Αστική τάξη** (βιομήχανοι, τραπεζίτες, μεγαλέμποροι) ισχυρή παρουσία
- **Αριστοκράτες** διαφύλαξη των προνομίων τους (εξαίρεση στη Μ. Βρετανία-νέες δραστηριότητες)
- **Αγρότες** η πλειονότητα του πληθυσμού
- **Ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα των πόλεων** άθλιες συνθήκες

Πολιτική ζωή

Η πολιτική κατάσταση παρέμενε στάσιμη. Σε όλα σχεδόν τα κράτη της Ευρώπης → **απόλυτη μοναρχία**

Μ. Βρετανία → **ένδοξη επανάσταση (1688)** πιέσεις αριστοκρατών και αστών για αναγνώριση πολιτικών δικαιωμάτων στα μέλη των οικονομικά ισχυρότερων τάξεων.

Πνευματική ζωή

- Πρόοδος φυσικών επιστημών (17^{ος} αιώνας)
- Απελευθέρωση από προλήψεις του Μεσαίωνα
- Διανοούμενοι επιχειρούν να εξηγήσουν και να κατανοήσουν τη λειτουργία του κόσμου βασιζόμενοι στη λογική και ανακαλύπτοντας τους φυσικούς νόμους που τον διέπουν
  - 1) **Φράνσις Μπέικον** (Βάκων) πείραμα
  - 2) **Ρενέ Ντεκάρτ** (Καρτέσιος) συστηματική αμφιβολία ο μόνος δρόμος για την αληθινή γνώση
  - 3) **Τζον Λοκ** απαραβίαστα φυσικά δικαιώματα ζωής ελευθερίας περιουσίας
  - 4) **Ισαάκ Νιούτον** (Νεύτων) με την επαγωγική μέθοδο διατύπωσε το νόμο της παγκόσμιας έλξης και υποστήριξε ότι το σύμπαν λειτουργεί με βάση φυσικούς νόμους

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Πνευματικό κίνημα στα τέλη του 17^{ου} αιώνα και το 18^ο αιώνα που αποδέχεται τη λογική ως το μόνο ασφαλές μέσο για την ερμηνεία του κόσμου, απορρίπτει κάθε αυθεντία, ασκεί κριτική σε κάθε γνώση που ήδη υπάρχει και έχει την πεποίθηση ότι κάθε άνθρωπος μπορεί να προοδεύει.

Ξεκινά από την Αγγλία, κορυφώνεται στη Γαλλία και εξαπλώνεται στην Ευρώπη και έξω από αυτήν

Οι εκπρόσωποι του ονομάστηκαν φιλόσοφοι ή διαφωτιστές.
Κορυφαίοι ήταν ο Ρουσσό, ο Βολτέρος, ο Ντιντερό, ο Ντ' Αλαμπέρ.

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η αστική τάξη χρησιμοποίησε τις ιδέες που εκφράστηκαν μέσω του Διαφωτισμού και διαμόρφωσε πολιτικά επιχειρήματα για να διεκδικήσει τη συμμετοχή της στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων.

Φυσικά δικαιώματα

Θεμελιώδης πολιτική έννοια του Διαφωτισμού και θέση-έμβλημα της αστικής τάξης.

Ο άνθρωπος έχει ορισμένα δικαιώματα μόνο και μόνο επειδή είναι άνθρωπος όπως ζωής ιδιοκτησίας, ισότητας απέναντι στο νόμο, ελευθερία σκέψης και έκφρασης, τα οποία δεν καταργούνται από καμία εξουσία.

Δικαίωμα ιδιοκτησίας → απηχεί επιδιώξεις της ανερχόμενης αστικής τάξης

Θεωρία κοινωνικού συμβολαίου

Τζον Λοκ: Τα άτομα δέχτηκαν να παραχωρήσουν ορισμένες από τις ελευθερίες τους, προκειμένου να συμβιώσουν και το κράτος εγγυήθηκε αυτή τη συμφωνία (κοινωνικό συμβόλαιο). Αν το κράτος παραβεί τους όρους του συμβολαίου και γίνει τυραννικό, τότε οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα της αντίστασης.

Ρουσό: Η εξουσία πρέπει να βρίσκεται στα χέρια του λαού και όχι του ηγεμόνα (ριζοσπαστική θέση)

Η γενική βούληση είναι η σύνθεση των ατομικών βουλήσεων μέσα από την οποία εκφράζεται το δημόσιο συμφέρον και εκφράζεται με τη συμμετοχή του λαού στη λήψη των αποφάσεων.

Μοντεσκιέ: *διάκριση των εξουσιών* οι φορείς της εξουσίας πρέπει να είναι διαφορετικοί

- Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από σώμα που εφαρμόζει τους νόμους (κυβέρνηση)
- Η νομοθετική εξουσία ασκείται από το σώμα που θεσπίζει νόμους (βουλή)
- Η δικαστική από εκείνους που ελέγχουν την τήρηση των νόμων (δικαστές)

Στόχος ήταν η αποφυγή της συγκέντρωσης δύναμης και της κατάχρησης της εξουσίας

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

Είχαν αντίκτυπο στην πολιτική πραγματικότητα του 18^{ου} αιώνα.

- Κάποιοι ηγεμόνες εφάρμοσαν ορισμένες θέσεις όπως τον περιορισμό των προνομίων των ανώτερων τάξεων, τη λήψη μέτρων κοινωνικής πρόνοιας, την ενίσχυση των Γραμμάτων και των Τεχνών → κράτος αποτελεσματικό/ισχυροποίηση θέσης (**φωτισμένη δεσποτεία**)
  1. Φρειδερίκος Β΄ της Πρωσίας
  2. Μαρία Θηρεσία της Αυστρίας
  3. Ο γιος της Ιωσήφ
  4. Η Αικατερίνη της Ρωσίας
- Δύο μεγάλες επαναστάσεις του 18^{ου} αιώνα
- Δημοκρατικά πολιτεύματα σύγχρονης εποχής

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οι Διαφωτιστές υιοθέτησαν τον **ντεϊσμό** (ο θεός είναι ο δημιουργός του κόσμου αλλά δε ρυθμίζει την τύχη του και δεν παρεμβαίνει στις ανθρώπινες υποθέσεις).

Κάποιοι ήταν άθεοι.

Έντονη κριτική στην καθολική εκκλησία για το φανατισμό της.

Βασική ιδέα ήταν η ανεξιθρησκία που θα απάλλαζε τους ανθρώπους από την μισαλλοδοξία

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η εκπαίδευση ήταν μέσο για τη διασφάλιση της συνεχούς προόδου του ανθρώπου.

Στον **Αιμίλιο** του Ρουσό → βάση της γνώσης είναι η προσωπική αναζήτηση του διδασκόμενου. Ο δάσκαλος δεν πρέπει να λειτουργεί ως αυθεντία → θέτει ερωτήματα και οδηγεί το μαθητή στην ανακάλυψη των απαντήσεων.

ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

Γάλλοι οικονομολόγοι → **φυσιοκρατία** η οικονομία πρέπει να λειτουργεί φυσικά χωρίς κρατικές παρεμβάσεις (μερκαντιλισμός)

Κύριος εκπρόσωπος ήταν ο οικονομολόγος Κενέ.

Αγγλία → **οικονομικός φιλελευθερισμός** το κράτος δεν πρέπει να επεμβαίνει παρά ελάχιστα στην οικονομική ζωή.

Εισηγητής ήταν ο Άνταμ Σμιθ με το έργο του **Έρευνες για τη φύση και τα αίτια του πλούτου των εθνών (1776)**

Η Εγκυκλοπαίδεια

Οι ιδέες του Διαφωτισμού συνοψίστηκαν σε ένα συλλογικό έργο 33 τόμων. Παρουσιάστηκαν όλες οι νέες γνώσεις, οι ιδέες και οι αντιλήψεις για διάφορα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και άλλα θέματα.

Πρωτεργάτες ήταν οι Γάλλοι Διαφωτιστές Ντιντερό και Ντ' Αλαμπέρ.

ΔΙΑΔΟΣΗ ΙΔΕΩΝ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

- Αρχικά στα ανώτερα μορφωμένα στρώματα
- Ευρύτερα τμήματα της κοινωνίας μέσα από εκλαϊκευτικά βιβλία
- Αρχικά στη Γαλλία και στη συνέχεια σε ολόκληρη την Ευρώπη και έξω από αυτήν.

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Αγγλικές αποικίες στην Αμερική

Την περίοδο 1607-1732 στα ανατολικά παράλια της Βόρειας Αμερικής ιδρύονται 13 αποικίες υπό αγγλικό έλεγχο.

Ταυτότητα των αποίκων

Αγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί και Σουηδοί

Τεχνίτες, κατεστραμμένοι μικροεπιχειρηματίες, θύματα θρησκευτικών διώξεων, κατάδικοι

οι αποικίες του Βορρά

Το 1763 είχαν 1.000.000 περίπου κατοίκους από τους οποίους 40.000 περίπου ήταν μαύροι σκλάβοι.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Δυναμική **αγροτική οικονομία**, σε συνθήκες παρόμοιες με αυτές της δυτικής Ευρώπης
Ακμάζει το εμπόριο με κέντρα τις μεγάλες πόλεις Βοστόνη, Νέα Υόρκη και Φιλαδέλφεια.

ΠΝΕΥΜΑ

Τα Πανεπιστήμια (Χάρβαρντ, Γέιλ, Πρίνστον) γίνονται χώροι διάδοσης των ιδεών του Διαφωτισμού.

οι αποικίες του Νότου

Το 1763 είχαν περίπου 750.000 κατοίκους και 300.000 από αυτούς ήταν μαύροι σκλάβοι.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Αγροτική που βασιζόταν στις μεγάλες φυτείες καπνού, ρυζιού και βαμβακιού. Ιδιοκτήτες των φυτειών ήταν αποκλειστικά Ευρωπαίοι άποικοι οι οποίοι δέσποζαν στην οικονομική και κοινωνική ζωή του τόπου.
Η γη καλλιεργούνταν από μαύρους σκλάβους που ζούσαν σε άθλιες συνθήκες.

Οι μεγάλες πόλεις ήταν λίγες.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

- Κάθε πολιτεία διοικούνταν από έναν κυβερνήτη, που διοριζόταν από την Αγγλία
- Συνέλευση αποίκων που είχε λόγο στην ψήφιση νόμων και την έγκριση των φόρων. Μόνο ορισμένοι πλούσιοι άποικοι είχαν δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι στη συνέλευση
- Οι άποικοι δεν εκπροσωπούνταν στο αγγλικό κοινοβούλιο

ΓΕΝΙΚΑ το εξωτερικό εμπόριο των αποίκων ελεγχόταν πλήρως από την Αγγλία

Η αποικιακή κρίση και η αμερικανική επανάσταση

Οι αποικίες αναπτύσσονται γρήγορα → δυσφορία για την οικονομική κηδεμονία από την Αγγλία (κυρίως από τους πλουσιότερους)

ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Μετά τον Επταετή Πόλεμο (Αγγλίας – Γαλλίας) 1756-1763 η Αγγλία

1. Απαγόρευσε στους Αμερικανούς να εκμεταλλευθούν τον Καναδά και τη Φλόριντα
2. Απαίτησε νέους φόρους για να καλύψει ένα μέρος των πολεμικών δαπανών

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟΙΚΩΝ

Οι άποικοι σταμάτησαν να αγοράζουν αγγλικά προϊόντα.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Η Αγγλία κατάργησε τους περισσότερους νέους φόρους αλλά διατήρησε το φόρο του τσαγιού για λόγους γοήτρου.

Οι άποικοι ήταν ανένδοτοι

- Σταμάτησαν να αγοράζουν τσάι από την Αγγλία
- Κατέστρεψαν αγγλικά φορτία τσαγιού

Η Αγγλία επέβαλε εμπορικούς περιορισμούς στο λιμάνι της Βοστώνης

Οι Αμερικανοί συγκάλεσαν το Κογκρέσο (συνέλευση) της Φιλαδέλφειας (Σεπτέμβριος 1774), όπου συμμετείχαν αντιπρόσωποι όλων των αποικιών.

Η διάθεση του Κογκρέσου ήταν συμβιβαστική αλλά ο βασιλιάς της Αγγλίας Γεώργιος Γ' αποφάσισε την ένοπλη σύγκρουση.

Η οριστική ρήξη επήλθε με τη νίκη των Αμερικανών στη μάχη του Λέξινγκτον (Απρίλιος 1775)

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Κυκλοφορούσαν μαχητικά φυλλάδια γραμμένα από ριζοσπάστες διανοούμενους οπαδούς του Διαφωτισμού, όπως ο **Τόμας Πέιν**, που υποστήριζαν ότι η Αγγλία δεν δικαιούνταν να ασκεί εξουσία στις αποικίες. Η συνειδητοποίηση των κοινών στοιχείων των Αμερικανών αποίκων γεννούσε την αμερικανική εθνική συνείδηση.

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ 4 ΙΟΥΛΙΟΥ 1776

Το Κογκρέσο της Φιλαδέλφειας ψήφισε ένα κείμενο που απηχούσε τις ιδέες του Διαφωτισμού με συντάκτες τους Τόμας Τζέφερσον και Βενιαμίν Φραγκλίνιο

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ή ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Στον πόλεμο που ακολούθησε οι Αμερικανοί, με αρχιστράτηγο τον Τζορτζ Ουάσινγκτον, αντιμετώπισαν προβλήματα. Μετά το 1778 συνάπτουν συμμαχίες με τους Γάλλους, τους Ισπανούς, τους Ολλανδούς, εκμεταλλεζόμενοι τις αντιθέσεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων και με στόχο να περιορίσουν τη δύναμη των Άγγλων.

Γαλλικά στρατεύματα φτάνουν στην Αμερική → επηρεάζεται η έκβαση του πολέμου

Οριστική λήξη του πολέμου η μάχη του Γιorkτάουν (Οκτώβριος 1781) με την ήττα των Άγγλων

Ανεξαρτησία και νέο κράτος

Η Αγγλία αναγνωρίζει τις 13 αποικίες (**συνθήκη των Βερσαλιών 1783**) ως ανεξάρτητο κράτος με το όνομα Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Σύνταγμα Αμερικανικό (1787) (ισχύει κατά βάση μέχρι σήμερα)

- Ανακήρυξε τη χώρα ένωση (ομοσπονδία) πολιτειών
- Βασίστηκε στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών

Η κεντρική κυβέρνηση αποφασίζει για την οικονομία, την άμυνα και την εξωτερική πολιτική

Οι πολιτείες ρυθμίζουν μόνες τους τα ζητήματα τοπικής αυτοδιοίκησης, δικαιοσύνης, εκπαίδευσης και αστυνόμευσης

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Ασκείται από το Κογκρέσο (Γερουσία, Βουλή των Αντιπροσώπων).

Κάθε πολιτεία εκπροσωπείται στη Γερουσία από δύο γερουσιαστές, ανεξαρτήτως του πληθυσμού της.

Στη Βουλή των Αντιπροσώπων οι πολιτείες εκπροσωπούνται από αριθμό βουλευτών ανάλογα με τον πληθυσμό τους.

ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Ασκείται από τον Πρόεδρο, που εκλέγεται κάθε τέσσερα χρόνια από ένα σώμα εκλεκτόρων και μπορεί να επανεκλεγεί μόνο μία φορά.

Πρώτος πρόεδρος των ΗΠΑ εκλέχτηκε το 1789 ο Τζορτζ Ουάσινγκτον (η πρωτεύουσα των ΗΠΑ πήρε το όνομα του)

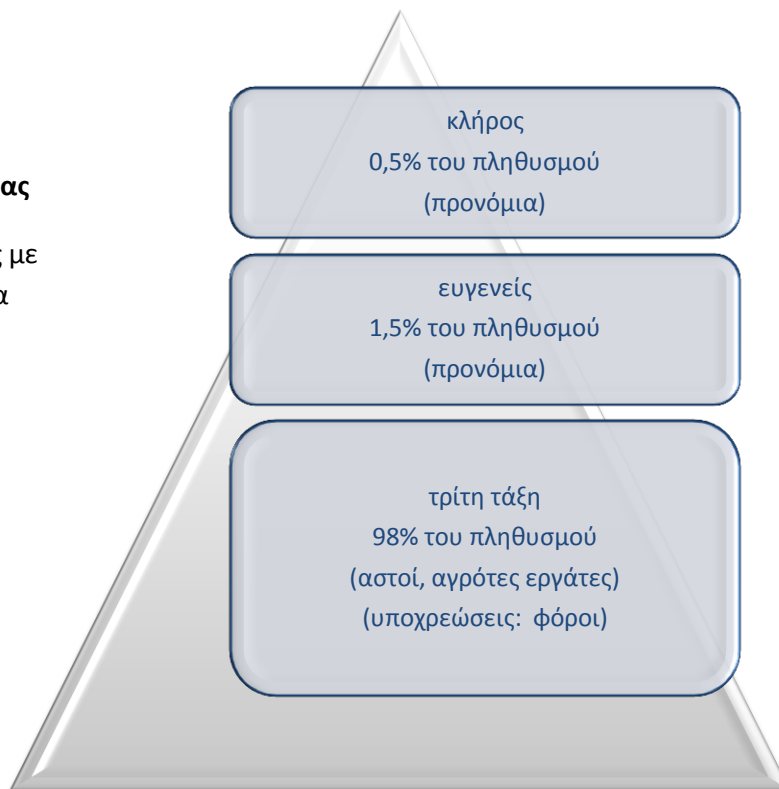
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Είναι ανεξάρτητη και αιρετή

Η ΕΚΡΗΞΗ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ (1789 – 1794)

Γαλλική κοινωνία 18ος αιώνας

Τρεις θεσμοθετημένες τάξεις με κριτήριο την καταγωγή και τα προνόμια από τον ηγεμόνα

Το παλαιό καθεστώς → δυσανεμία

- κυρίως της αστικής τάξης που δέσποζε στην οικονομία αλλά ήταν αποκλεισμένη από τη λήψη αποφάσεων
- στο σύνολο της τρίτης τάξης → μέσα 18^{ου} αιώνα διαρκής επιδείνωση των συνθηκών ζωής

Αποκορύφωμα ο χειμώνας 1788-1789 όπου η πείνα οδήγησε το λαό σε λεηλασίες πλούσιων σπιτικών και κρατικών αποθηκών

Η πρώτη φάση της γαλλικής επανάστασης, Μάιος 1789 – Αύγουστος 1794

Γεγονότα	Χρονολόγιο
Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ συγκαλεί συνέλευση των τάξεων στο ανάκτορο των Βερσαλλιών Οι αντιπρόσωποι της Τρίτης τάξης απαιτούν μεταρρυθμίσεις Ο βασιλιάς ζητά να επιβληθούν νέοι φόροι αποκλειστικά για την Τρίτη τάξη Οι αντιπρόσωποι της τρίτης τάξης αυτοανακηρύσσονται Εθνική Συνέλευση Ο βασιλιάς δεν τους αναγνωρίζει και διατάσσει να κλειστεί η αίθουσα όπου συνεδριάζουν οι τάξεις	5 Μαΐου 1789
Οι αντιπρόσωποι της τρίτης τάξης συγκεντρώνονται στην αίθουσα του σφαιριστηρίου και ορκίζονται ότι θα συντάξουν Σύνταγμα Μαζί τους τάσσονται ορισμένοι κληρικοί και ευγενείς	20 Ιουνίου 1789
Ο βασιλιάς υποχωρεί και η Εθνοσυνέλευση ανακηρύσσεται Συντακτική με σκοπό να φτιάξει γαλλικό Σύνταγμα	9 Ιουλίου 1789
Η υποχώρηση του βασιλιά ήταν κίνηση τακτικής αφού συγκέντρωνε στρατό για να διαλύσει την Εθνοσυνέλευση Οργισμένοι πολίτες σπλίστηκαν για να υπερασπιστούν την Εθνοσυνέλευση Ο λαός καταλαμβάνει τη Βαστίλη, τόπο φυλάκισης και βασανιστηρίων, μισητό σύμβολο της απολυταρχίας (Η 14 ^η Ιουλίου αποτελεί εθνική γιορτή των Γάλλων)	14 Ιουλίου 1789

Πολλές περιοχές στην ύπαιθρο επαναστατούν	
Η Συντακτική Συνέλευση σε αυτό το κλίμα αποφασίζει την κατάργηση των προνομίων	4 Αυγούστου 1789
Ψηφίζει τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, βασισμένη στις αρχές του Διαφωτισμού	26 Αυγούστου 1789
Ο βασιλιάς αποδέχεται αναγκαστικά τις αρχές αυτές μετά την κατάληψη των ανακτόρων των Βερσαλλιών από τον επαναστατημένο λαό	5 Οκτωβρίου 1789

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Διαμορφώνονται τρία πολιτικά ρεύματα που πήραν το όνομά τους από τις θέσεις που κάθονταν οι υποστηρικτές τους

Η δεξιά : καμία περαιτέρω αλλαγή του παλαιού καθεστώτος

Το κέντρο : διατήρηση της μοναρχίας με παράλληλη συμμετοχή ευγενών και μεγαλοαστών στη λήψη αποφάσεων

Η αριστερά : οραματιζόταν ένα πολίτευμα σαν το αμερικανικό

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΛΕΣΧΕΣ

Η δυναμική συμμετοχή ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων στις πολιτικές εξελίξεις οδήγησε στη δημιουργία πολιτικών οργανώσεων, των λεσχών.

Η Λέσχη των Ιακωβίνων

Η Λέσχη των Κορδελιέρων

Οι Λέσχες κινητοποιούσαν μεγάλο αριθμό πολιτών και γενικά οι πολιτικές ιδέες και απόψεις γίνονταν ευρύτερα γνωστές από πολιτικά φυλλάδια και εφημερίδες → ο αριθμός τους τριπλασιάστηκε

ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1791

Ως πολίτευμα της Γαλλίας ψηφίστηκε η Συνταγματική Μοναρχία

Το Έθνος ανακηρύχθηκε κυρίαρχο

Ως νομοθετικό σώμα ορίστηκε η Νομοθετική συνέλευση (η Βουλή) που θα προέκυπτε από εκλογές

Δικαίωμα ψήφου αναγνωρίστηκε μόνο σε όσους είχαν περιουσία και πλήρωναν φόρους

Η εκτελεστική εξουσία ανατέθηκε στο βασιλιά και σε έξι υπουργούς

Η δικαστική εξουσία αφαιρέθηκε από το βασιλιά και κηρύχθηκε ανεξάρτητη

ΑΛΛΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Εθνικοποίηση της περιουσίας του κλήρου που χρησιμοποιήθηκε ως εγγύηση για την έκδοση χαρτονομίσματος (σοβαρά οικονομικά προβλήματα)

Οι κληρικοί ορίστηκαν ως λειτουργοί του κράτους που όφειλαν υπακοή πρώτα απ' όλα στην πολιτεία

Καταργήθηκαν οι συντεχνίες

Απαγορεύτηκαν οι απεργίες

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΒΑΣΙΛΙΑ

Ούτε η εκκλησία ούτε ο βασιλιάς δέχτηκαν το σύνταγμα

Ο Λουδοβίκος προσπάθησε να διαφύγει από τη Γαλλία αλλά έγινε αντιληπτός και αναγκάστηκε να επιστρέψει

Η Νομοθετική Συνέλευση μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 1791 ελεγχόταν από τους Γιρονδίνους (μετριοπαθής πολιτική ομάδα με μέλη κυρίως από την περιοχή Γιρόνδη και ηγέτη τον Μπρισό)

Είχε να λύσει σοβαρά προβλήματα

Ο βασιλιάς και κάποιοι αριστοκράτες έρχονταν σε συνεννόηση με τους βασιλείς της Αυστρίας και της Πρωσίας για επέμβαση εναντίον των επαναστατών

Ριζοσπαστικά τμήματα των λαϊκών στρωμάτων, οι sans culottes, απαιτούσαν την έκπτωση του βασιλιά

Οι Γιρονδίνοι ώθησαν στην κήρυξη πολέμου εναντίον της Αυστρίας και της Πρωσίας (20 Απριλίου 1792), θεωρώντας ότι μία πολεμική σύγκρουση θα συσπείρωνε το λαό γύρω από το επαναστατικό καθεστώς

Τα λαϊκά στρώματα ωθούνται σε νέα επαναστατική δράση εξαιτίας των πρώτων πολεμικών αποτυχιών, της ύποπτης στάσης του βασιλιά και της πείνας

Γεγονότα	Χρονολόγιο
Ο επαναστατημένος λαός καταλαμβάνουν τα ανάκτορα του Κεραμεικού	10 Αυγούστου 1792
Ο βασιλιάς καταφεύγει στη Νομοθετική Συνέλευση που τον θέτει υπό περιορισμό και αναθέτει την εκτελεστική εξουσία σε συμβούλιο με επικεφαλής τον Δαντόν, στέλεχος της Λέσχης των Κορδελιέρων	
Η Νομοθετική θέσπισε καθολική ψηφοφορία για τους άνδρες Δήμευσε τις περιουσίες των αριστοκρατών που είχαν διαφύγει στο εξωτερικό Θέσπισε το διαχωρισμό της εκκλησίας από το κράτος Κήρυξε την πατρίδα σε κίνδυνο	
Η νίκη κατά των Πρώσων στο Βαλμί έσωσε την επανάσταση από κατάρρευση	20 Σεπτεμβρίου 1792

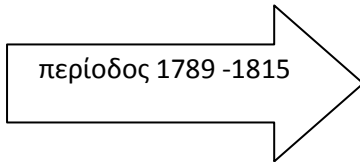
Η δεύτερη φάση της γαλλικής επανάστασης, Σεπτέμβριος 1792 – Ιούλιος 1794

Γεγονότα	Χρονολόγιο
Μετά από εκλογές με καθολική ψηφοφορία, η Συμβατική Συνέλευση με πρόταση των Ορεινών και παρά τη διαφωνία των Γιρονδίνων κατάργησε τη μοναρχία και εγκαθιδρύει για πρώτη φορά στην Ευρώπη το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας * Ορεινοί: πολιτική ομάδα από Ιακωβίνους και Κορδελιέρους με αντιμοναρχικές τάσεις και υποστηρικτές λήψης μέτρων υπέρ των ασθενέστερων τάξεων. Κάθονταν στα άνω (ορεινά)έδρανα. Ηγέτες ο Δαντόν, ο Μαρά, ο Ροβεσπιέρος	21 Σεπτεμβρίου 1792
Υιοθετήθηκε νέο ημερολόγιο Άρχισε το Ι έτος της Δημοκρατίας Ο βασιλιάς και η βασίλισσα καταδικάστηκαν σε θάνατο	1793
Η Συμβατική αποφάσισε τη συνέχιση του πολέμου για κατάληψη εδαφών στο Βέλγιο και στις όχθες του Ρήνου που θεωρούνταν γαλλικά Πολλά ευρωπαϊκά κράτη συσπειρώνονταν εναντίον της Γαλλίας Στο εσωτερικό ξεσπούσαν αντεπαναστατικές εξεγέρσεις (εξέγερση στην επαρχία της Βανδέας στη δυτική Γαλλία) Η οικονομική κατάσταση επιδειωνόταν κυρίως για τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα	1793
Η Συμβατική μετά από πιεστικές προτάσεις των Ορεινών (κυρίως Ιακωβίνοι) σύστησε την Επιτροπή Δημόσιας Σωτηρίας την Επιτροπή Γενικής Ασφάλειας επαναστατικά δικαστήρια με στόχο την καταστολή αντεπαναστατικών ενεργειών Οι Γιρονδίνοι αντέδρασαν αλλά με πρόταση των Ορεινών η Συμβατική διέταξε τη σύλληψη των ηγετών τους	Ιούνιος 1793
Εγκρίνεται το Σύνταγμα του έτους Ι της Δημοκρατίας	24 Ιουνίου 1793
Οι Ορεινοί με αρχηγό τον Ροβεσπιέρο, ηγέτη των Ιακωβίνων, σχημάτισαν επαναστατική κυβέρνηση. Αναδιοργάνωσαν το στρατό για να αντιμετωπίσουν αντεπαναστατικές κινήσεις σε πολλές περιοχές της Γαλλίας → ισχυρό όργανο κατά των εχθρών της επανάστασης Στο όνομα της επανάστασης, εκτελέστηκαν με συνοπτικές διαδικασίες 40.000 περίπου άνθρωποι που θεωρήθηκαν ύποπτοι για αντεπαναστατική δράση (περίοδος της Τρομοκρατίας) Η χριστιανική θρησκεία αντικαταστάθηκε από τη λατρεία του Ανώτατου Όντος Δόθηκαν νέα ονόματα στους μήνες Σημειώθηκε κάποια μικρή βελτίωση στο βιοτικό επίπεδο των κατώτερων κοινωνικών τάξεων Γενικά τα ακραία μέτρα προκάλεσαν πολλές αντιδράσεις	
Ο Ροβεσπιέρος βρέθηκε στο στόχαστρο και τελικά η Συμβατική Συνέλευση αποφάσισε να τον εκτελέσει μαζί με 20 συνεργάτες του	28 Ιουλίου 1794

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ (1794-1799) ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΑ

Γαλλική επανάσταση και η εποχή του Ναπολέοντα: μια αποτίμηση

τομή στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία

- Η αστική τάξη κατέλαβε την εξουσία, δείχνοντας το δρόμο και στις άλλες αστικές τάξεις της Ευρώπης
- Προωθήθηκαν τα συμφέροντα της αστικής τάξης
- Η φιλελεύθερη οικονομία, η οικονομία της ελεύθερης αγοράς κέρδισε έδαφος με μία σειρά από μεταρρυθμίσεις
- Οι αρχές του Διαφωτισμού έγιναν πολιτικά αιτήματα και σε ένα βαθμό δικαιώθηκαν
- Η απολυταρχία γκρεμίστηκε στη Γαλλία και κλονίστηκε στην Ευρώπη
- Καλλιεργήθηκε η ιδέα ότι τα όρια του έθνους και του κράτους πρέπει να συμπίπτουν. Πολίτες και κράτος δέθηκαν με ένα πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (π.χ. πολιτικά δικαιώματα – υποχρέωση στρατιωτικής θητείας). Γεννήθηκε η σύγχρονη έννοια της πατρίδας, στο πλαίσιο του έθνους κράτους
- Η εκκλησία διαχωρίστηκε από το κράτος
- Καταργήθηκαν τα προνόμια των ευγενών και του κλήρου. επικράτησε η αντίληψη ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ίσα δικαιώματα
- Ο λαός αναδείχτηκε σε κινητήρια δύναμη της ιστορίας και σε αποκλειστική πηγή εξουσίας με την καθιέρωση συνταγμάτων και την επικράτηση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας. Τα φυσικά δικαιώματα του Διαφωτισμού έγιναν πολιτικά δικαιώματα. Οι υπήκοοι έγιναν πολίτες
- Αναπτύχθηκαν ιδέες και κινήματα όπως ο φιλελευθερισμός, ο εθνικισμός, ο κοινωνικός ριζοσπαστισμός και ο σοσιαλισμός

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (Σεπτέμβριος 1814 – Ιούνιος 1815)

Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις που νίκησαν το Ναπολέοντα συγκάλεσαν συνέδριο όπου

- 1) Επαναχάραξαν τα σύνορα για να εξασφαλίζεται μία βιώσιμη ισορροπία
- 2) Ανασυγκρότησαν την απολυταρχία
- 3) Κατέστειλαν τις επαναστατικές ιδέες

Στη Γαλλία εγκαθιδρύθηκε ξανά το πολίτευμα της βασιλείας και τα γαλλικά σύνορα επανήλθαν στην εποχή του 1789

ΙΕΡΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Η Ρωσία, η Αυστρία και Πρωσία (το Νοέμβριο του 1815) ίδρυσαν την Ιερή Συμμαχία με στόχο να προστατεύσουν την απολυταρχία και να στηρίξουν την αντεπανάσταση.

Οι περισσότεροι εκθρονισμένοι ηγεμόνες επανήλθαν στους θρόνους τους → εποχή της Παλινόρθωσης (1815-1830)

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 18^{ΟΥ} ΑΙ. ΕΩΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ.

Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το ευρωπαϊκό εμπόριο επεκτείνεται στην Ανατολή και ενισχύονται οι εμπορικές συναλλαγές της δυτικής Ευρώπης με την Οθωμανική αυτοκρατορία

Διακρίνονται στο εμπόριο και τη ναυτιλία Έλληνες, Εβραίοι και Αρμένιοι

Οι Έλληνες караβοκύρηδες (πλοιοκτήτες) αξιοποίησαν

- τη ρωσοτουρκική συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) →

ελεύθερη διακίνηση πλοίων με ρωσική σημαία στα Στενά του Βοσπόρου

- την περιορισμένη παρουσία αγγλικών και γαλλικών πλοίων στη Μεσόγειο εξαιτίας των ναπολεόντειων πολέμων
- ✓ απέκτησαν τον έλεγχο σημαντικού μέρους του εμπορίου

εμπορικά κέντρα με πρωταγωνιστική ελληνική παρουσία

1. Θεσσαλονίκη
2. Γιάννενα
3. Σμύρνη
4. Χίος

Κέντρα οικονομικής και πνευματικής ανάπτυξης του ελληνισμού σε ευρωπαϊκές πόλεις από το 16 ^ο αιώνα Βιέννη, Βενετία, Οδησσός, Τεργέστη Λιβόρνο, Αλεξάνδρεια (μέσα 19 ^{ου} αιώνα)

Ενισχύονται **οι παροικίες**

ΣΤΑΣΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΚΛΗΡΟΣ

Κάποιοι κληρικοί υιοθετούν τις ιδέες του Διαφωτισμού

- 1) Μεθόδιος Ανθρακίτης
- 2) Ευγένιος Βούλγαρης

Η ορθόδοξη εκκλησία που αναγνωριζόταν από την οθωμανική διοίκηση ως ηγεσία όλων των υπόδουλων χριστιανών εναντιωνόταν στη διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού Καθώς θεωρούσε ότι μία επανάσταση θα έθετε σε κίνδυνο την ίδια αλλά και τον ελληνισμό
--

Κάποιοι δραστηριοποιούνται εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας

ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ

Έλληνες από παλιές αρχοντικές οικογένειες που κατοικούσαν στο Φανάρι, συνοικία της Κωνσταντινούπολης όπου βρισκόταν το Πατριαρχείο.

- Μάθαιναν ξένες γλώσσες
- Σπούδαζαν στη Δύση
- Πολλοί σταδιοδρομούσαν στην οθωμανική διοίκηση → καταλάμβαναν συχνά υψηλές θέσεις στο οθωμανικό κράτος και το 18^ο αιώνα διορίζονταν ηγεμόνες στις αυτόνομες παραδουνάβιες ηγεμονίες, τη Μολδαβία και τη Βλαχία (σημερινή Ρουμανία)

ΠΡΟΕΣΤΟΙ

Διοικούσαν τις ελληνορθόδοξες κοινότητες

Συγκέντρωναν τους φόρους από τους Έλληνες για την οθωμανική διοίκηση

Είχαν πολιτική εμπειρία και μεγάλες περιουσίες
Αρκετοί διέθεταν και κάποια πολιτική επιρροή στους τοπικούς Τούρκους αξιωματούχους

ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΔΕΣ

Βελτίωναν την οικονομική τους κατάσταση
Πολλοί Έλληνες έμποροι στις παροικίες αναπτύσσονται οικονομικά και ενδιαφέρονται για τη διάδοση νεωτερικών ιδεών μεταξύ των συμπατριωτών τους
Ιδρύουν σχολεία στις πατρίδες τους
Τυπώνουν βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες
Χορηγούν υποτροφίες

ΚΛΕΦΤΕΣ

Ήταν αγρότες που αναγκάζονταν ή επέλεγαν να καταφύγουν στα βουνά για να επιβιώσουν και επιδίδονταν στη ληστεία
Συχνά οι αγροτικοί πληθυσμοί τους υποστήριζαν
Αποτέλεσαν πρότυπα ανυπότακτης στάσης και υμνήθηκαν για την τόλμη τους ή θρηνήθηκαν για το θάνατό τους στα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια

ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ

Ανήκαν σε ένοπλα σώματα οργανωμένα από την οθωμανική διοίκηση για την τήρηση της τάξης
Συχνά κλέφτες γίνονταν αρματολοί και το αντίστροφο

ΑΓΡΟΤΕΣ

Ξεπερνούσαν το 80% του πληθυσμού
Καλλιεργούσαν κτήματα κρατικά ή ιδιωτικά (τσιφλίκια) που ανήκαν συνήθως σε Τούρκους και σπανιότερα σε Έλληνες
Η ζωή τους ήταν δύσκολη και στερημένη

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΜΕ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΝΑΥΤΕΣ

Όσο αναπτυσσόταν το εμπόριο και η ναυτιλία αυξάνονταν

Κινήματα εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας

Αρχές 18^{ου} αιώνα οι Έλληνες στράφηκαν στη Ρωσία ζητώντας τη βοήθειά της. Η Ρωσία ήταν ομόδοξη και είχε στην περιοχή κοινά συμφέροντα με τα ελληνικά

1770 – ελληνική επανάσταση στην Πελοπόννησο με ρωσική υποκίνηση – «Όρλοφικά»

Η κινητοποίηση των Ελλήνων δεν ήταν η απαιτούμενη
Ο μικρός αριθμός των ρωσικών πλοίων με επικεφαλής τους αδερφούς Ορλόφ αποδείχτηκε ανεπαρκής
Η επανάσταση καταπνίγηκε

Κίνημα Λάμπρου Κατσώνη

Ο Έλληνας απεσταλμένος της Ρωσίας Λάμπρος Κατσώνης απέτυχε να ξεσηκώσει τους κατοίκους των νησιών του Αιγαίου

Κίνημα Σουλιωτών

Οι κάτοικοι του Σουλίου, αυτόνομης περιοχής της Ηπείρου, συγκρούστηκαν με τον Αλή πασά των Ιωαννίνων αλλά υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την περιοχή το 1803

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός

Ο ελλητισμός με αφετηρία τις παραιοκίες έρχεται σε επαφή με τις ιδέες του Διαφωτισμού

Οι έμποροι και όσοι Έλληνες ταξίδευαν στην Ευρώπη έγιναν φορείς διάδοσης αυτών των ιδεών στον ελλαδικό χώρο

- ⇒ Καλλιεργήθηκε η αντίληψη ότι η λογική μπορεί να εξηγήσει τον κόσμο αλλά και να τον αλλάξει
- ⇒ Η εκπαίδευση συνδέθηκε με τον αγώνα για ελευθερία

Πνευματικό κίνημα στα μέσα του 18^{ου} αιώνα που με τη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών ανάμεσα στους Έλληνες, αποσκοπούσε στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για την ελευθερία. Το κίνημα αναπτύχθηκε κυρίως στις παραιοκίες και σε ορισμένα μεγάλα εμπορικά κέντρα του ελλητισμού (Σμύρνη, Γιάννενα, Χίος κ.α.)

ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

- ✓ Θαυμασμός στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και σύνδεσή του με την ελευθερία
- ✓ Θεμελίωση της εκπαίδευσης στην ενασχόληση με τις θετικές επιστήμες, σε γλώσσα λαϊκή και με προοπτική τον αγώνα για την ελευθερία

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Έλληνες συντηρητικοί που συνήθως συνδέονταν με την εκκλησία, απέρριπταν τις διαφωτιστικές ιδέες, έκριναν ότι η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται σε εκκλησιαστικά κείμενα, να περιορίζεται στη γνωριμία με τη θρησκευτική παράδοση και να γίνεται σε γλώσσα αρχαϊζουσα.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΤΕΣ

Ρήγας Βελεστιλής (1757-1798)

Στο έργο του «Νέα Πολιτική Διοίκηση», επηρεασμένος από τις ριζοσπαστικές ιδέες των Γάλλων Ιακωβίνων, πρότεινε τη δημιουργία μιας «Ελληνικής Δημοκρατίας» σε όλη τη Βαλκανική χερσόνησο, αντικαθιστώντας την οθωμανική αυτοκρατορία και διασφαλίζοντας την ισονομία και ισοπολιτεία στους κατοίκους της.

Ο Ρήγας δοκίμασε να εφαρμόσει τα σχέδια του, αλλά προδόθηκε και δολοφονήθηκε

Ανώνυμος

Το 1806, ο Ανώνυμος συγγραφέας της «Ελληνικής Νομαρχίας» εμπνευσμένος από το έργο του Ρήγα, υποστήριξε με πάθος ότι οι Έλληνες πρέπει να αγωνιστούν μόνοι τους για την ελευθερία τους

Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833)

Υποστηρικτής των φιλελεύθερων ιδεών της γαλλικής επανάστασης, θεωρούσε ότι οι Έλληνες για να κερδίσουν την ελευθερία τους πρέπει πρώτα να μορφωθούν.

Διαφωνούσε με τον εξαρχαισμό της γλώσσας, αλλά δε δεχόταν αυτούσια τη δημοτική γλώσσα, πίστευε πως έπρεπε να αφαιρεθούν κάποιες λαϊκές και ξένες λέξεις.

Ιώσηπος Μοισιόδακας, Δημήτριος Καταρτζής

Θερμοί υποστηρικτές της λαϊκής γλώσσας

Κωνσταντίνος Κούμας

Υποστηρικτής της εισαγωγής νέων μεθόδων διδασκαλίας

Θεόφιλος Καΐρης

Οπαδός των φιλελεύθερων ιδεών της γαλλικής επανάστασης

ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1820 – 1821 ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Πολιτικές διεκδικήσεις

Οι ευρωπαϊκοί λαοί διεκδικούσαν

- 1) Παραχώρηση Συντάγματος
- 2) Θέσπιση κοινοβουλευτικών θεσμών
- 3) Αναγνώριση ατομικών ελευθεριών και πολιτικών δικαιωμάτων

Διαμορφώθηκαν τρία πολιτικά ρεύματα που αμφισβητούσαν τις αποφάσεις των ηγεμόνων της Ευρώπης, το καθένα με το δικό του τρόπο και από τη δική του σκοπιά.

Οι μετριοπαθείς φιλελεύθεροι → καθιέρωση συνταγματικών μοναρχιών όπου εκλογικό δικαίωμα θα είχαν μόνο όσοι διέθεταν περιουσία, όπως συνέβαινε στην Αγγλία

Οι ριζοσπάστες δημοκρατικοί → εγκαθίδρυση αβασίλευτων δημοκρατιών που θα αναγνώριζαν πολιτικά δικαιώματα σε όλους ανεξαιρέτως τους ενήλικους άνδρες και θα προστάτευαν τις αδύναμες κοινωνικές ομάδες.

Οι σοσιαλιστές → εμφανίστηκαν μετά το 1850· η καταλληλότερη μορφή πολιτικής οργάνωσης θα ήταν ένα καθεστώς οικονομικής και κοινωνικής ισότητας

Εθνικές διεκδικήσεις και η αρχή των εθνοτήτων

Οι εθνικές διεκδικήσεις ήρθαν ως αποτέλεσμα της σταδιακής συνειδητοποίησης των εθνών.

Πολλοί πληθυσμοί στην Ευρώπη του 1815 που θεωρούσαν τους εαυτούς τους έθνη **δε διέθεταν κράτη**.

- Ζούσαν σε μεγάλες πολυεθνικές αυτοκρατορίες (κυρίως αυστριακή και οθωμανική)
- Ζούσαν διάσπαρτοι σε διάφορα κράτη (γερμανικό, ιταλικό και πολωνικό έθνος)

Η επιδίωξη συγκέντρωσης πολλών ομοεθνών σε ένα κράτος γέννησε **την αρχή των εθνοτήτων**

Οι πληθυσμοί που ανήκουν στο ίδιο έθνος έχουν το δικαίωμα να ιδρύσουν ενιαίο κράτος και πληθυσμοί έθνους διαφορετικού από εκείνο που αποτελεί την πλειονότητα των κατοίκων ενός κράτους έχουν δικαίωμα να αποσχιστούν

Τα όρια του κράτους πρέπει να συμπίπτουν με τα όρια του έθνους

Οι θέσεις αυτές είχαν προέλευση από δύο πηγές

A) η γαλλική επανάσταση → από τα πρώτα βήματά της αναγνώρισε το έθνος ως πηγή όλων των εξουσιών σε μία πολιτεία και διακήρυξε ότι η βούληση των λαών είναι αυτή που πρέπει να καθορίζει το μέλλον τους και όχι οι αποφάσεις του ηγεμόνα. Οι ιδέες αυτές διαδόθηκαν σε όλη την Ευρώπη την περίοδο 1789-1815.

B) η άρνηση της γαλλικής κυριαρχίας ενισχυμένη από μια ισχυρή τάση επιστροφής στις παραδόσεις. Στο γερμανικό χώρο, όπου κυρίως αναπτύχθηκε αυτή η αντίληψη στα χρόνια της ναπολεόντειας κατοχής, διατυπώθηκε η θέση ότι **το έθνος είναι μια διαχρονική κοινότητα**, βασισμένη σε τρία στοιχεία

1. **Την ιστορία**, όπως βιώθηκε σε ένα εξιδανικευμένο παρελθόν που χάνεται στα βάθη των αιώνων και πιστοποιεί την κοινή προέλευση των μελών του έθνους
2. **Τη γλώσσα**, της οποίας αναζητήθηκαν οι αρχέγονες μορφές και που οι συγγραφείς ανέλαβαν να διαδώσουν· συχνά το εθνικό αίσθημα σφυρηλατήθηκε μέσα από την υπεράσπιση της γλώσσας και με τους αγώνες εναντίον του κατακτητή για το δικαίωμα χρησιμοποίησής της

3. **Τη θρησκεία**, όταν ο κυρίαρχος ήταν αλλόθρησκος, όπως στα Βαλκάνια όπου χριστιανοί βρίσκονταν υπό την κυριαρχία των μουσουλμάνων

Οι πολιτικές και εθνικές διεκδικήσεις γέννησαν, την περίοδο 1815-1848, τρία μεγάλα επαναστατικά κύματα στην Ευρώπη

- ⇒ των ετών 1820 -1821
- ⇒ του 1830
- ⇒ του 1848

Οι επαναστάσεις των ετών 1820-1821

Οι επαναστάσεις αυτές περιορίστηκαν στη νότια μεσογειακή Ευρώπη και έθεσαν για πρώτη φορά σε αμφισβήτηση τις ρυθμίσεις του συνεδρίου της Βιέννης του 1815. Εκδηλώθηκαν στην

- 1) Ισπανία (1820)
- 2) Ιταλία (1820-1821)
- 3) Ελλάδα (1821)

Η επανάσταση στην Ισπανία (1820) ξεκίνησε από στρατιωτικές μονάδες που στασίασαν κατά του αυταρχικού βασιλιά Φερδινάνδου Ζ' απαιτώντας την επαναφορά του συντάγματος του 1812 που είχε επιβληθεί από το Ναπολέοντα.

Ακολούθησε εμφύλιος πόλεμος μέχρι το 1823

Μετά από σχετική απόφαση και εντολή της Ιερής Συμμαχίας γαλλικός στρατός κατέπνιξε την επανάσταση.

Η επαναστατική αναταραχή στην Ισπανία πυροδότησε σειρά απελευθερωτικών επαναστάσεων στη Λατινική Αμερική.

Οι επαναστάσεις στην Ιταλία (1820-1821) οργανώθηκαν από καρμπονάρους,

μουσική επαναστατική οργάνωση

Ξεκίνησαν από το βασιλείο της Νεάπολης και της Ιταλίας το 1820.

- Στρέφονταν κατά της αυστριακής κυριαρχίας
- Διεκδικούσαν εθνική ελευθερία και συνταγματικές μεταρρυθμίσεις

Ο επαναστατικός αναβρασμός συνεχίστηκε μέχρι το 1821, οπότε η επέμβαση του αυστριακού στρατού με εντολή της Ιερής Συμμαχίας κατέστειλε την επανάσταση.

Στο βασιλείο του Πεδεμοντίου (ΒΔ Ιταλία) ξέσπασε σχεδόν ταυτόχρονα επανάσταση με ίδια αιτήματα και με ανάλογη τύχη.

Η ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΙ Η ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΔΟΥΝΑΒΙΕΣ ΗΓΕΜΟΝΙΕΣ

Η ίδρυση και η ανάπτυξη της Φιλικής Εταιρείας

Πρωτεργάτες ήταν ο Νικόλαος Σκουφάς, ο Αθανάσιος Τσακάλωφ, ο Εμμανουήλ Ξάνθος και ο Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος

Μυστική εταιρεία που δημιουργήθηκε το 1814 στην Οδησό της Ρωσίας με σκοπό την προετοιμασία του ένοπλου αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ

- 1) Μεγάλη οργανωτική προσπάθεια αφού ο ελληνισμός ήταν διάσπαρτος σε ένα ευρύ γεωγραφικό χώρο
- 2) Μεγάλη μυστικότητα της δράσης τους από την οθωμανική διοίκηση και τις ευρωπαϊκές απολυταρχίες
- 3) Υποσκέλιση των δισταγμών των Ελλήνων που είχαν δει κι άλλα επαναστατικά κινήματα να αποτυγχάνουν
- 4) Κινητοποίηση ανθρώπων από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, με διαφορετικά οικονομικά-κοινωνικά συμφέροντα και επιδιώξεις

ΕΥΝΟΪΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

- Τα εσωτερικά προβλήματα της οθωμανικής αυτοκρατορίας
- Η διάδοση των ιδεών της γαλλικής επανάστασης ανάμεσα στους Έλληνες
- Για σημαντικό τμήμα του ελληνισμού ήταν ώριμο το αίτημα για δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η Φιλική Εταιρεία υιοθέτησε το οργανωτικό πρότυπο **μυστικών εταιρειών**, όπως οι καρμπονάροι της Ιταλίας

- ⇒ Τα υποψήφια μέλη δοκιμάζονταν για ένα διάστημα και έπειτα εντάσσονταν στην οργάνωση
- ⇒ Ορκίζονταν πίστη και αφοσίωση
- ⇒ Η τιμωρία για τους παραβάτες ήταν ο θάνατος
- ⇒ Οι Φιλικοί χρησιμοποιούσαν ψευδώνυμα και επικοινωνούσαν με κρυπτογραφικό αλφάβητο

ΜΕΛΗ

- Μέχρι το 1817-1818 απευθυνόταν σε πλούσιους Έλληνες εμπόρους για να εξασφαλίζουν οικονομικές ενισχύσεις. Οι περισσότεροι ήταν αρνητικοί
- Σταδιακά τα μέλη προέρχονταν από όλες τις κοινωνικές τάξεις, ιδίως μικροέμποροι και διανοούμενοι, οπότε και η οργάνωση αναπτύχθηκε γρήγορα
- Γυναίκες μέλη γίνονταν δεκτές μόνο κατ' εξαίρεση.

ΗΓΕΣΙΑ

Η ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας, η **Αόρατη Αρχή**, παρέμενε μυστική και αφηνόταν σκόπιμα να εννοηθεί πως αποτελούνταν από ισχυρά πρόσωπα.

Σταδιακά τα μέλη της Εταιρείας αναζήτησαν κάποιον επιφανή Έλληνα για να του αναθέσουν την ηγεσία. Αρχικά απευθύνθηκαν στον Ιωάννη Καποδίστρια, τότε υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας αλλά εκείνος αρνήθηκε, θεωρώντας ότι οι συνθήκες δεν είναι ακόμα ώριμες για επανάσταση.

Τελικά η ηγεσία ανατέθηκε στον **Αλέξανδρο Υψηλάντη**, ανώτερο αξιωματικό του ρωσικού στρατού, που ανακηρύχθηκε **Γενικός Επίτροπος της Αρχής**

Η κήρυξη της ελληνικής επανάστασης στις Ηγεμονίες

Η επανάσταση αποφασίστηκε να ξεκινήσει από τις παραδουνάβιες ηγεμονίες **ΓΙΑΤΙ**;

- Εκεί δεν υπήρχε τουρκικός στρατός σύμφωνα με παλιότερες ρωσοτουρκικές συνθήκες
- Λίγο βορειότερα βρισκόταν ρωσικός στρατός, που υπήρχε ελπίδα ότι θα βοηθούσε

Προσεγγίστηκαν διάφοροι βαλκάνιοι ηγέτες για να πάρουν μέρος στην επανάσταση

- 1) **Ο Σέρβος ηγέτης Καραγεώργεβιτς** έγινε μέλος της Φιλικής Εταιρείας· ωστόσο οι οθωμανικές αρχές τον συνέλαβαν και τον εκτέλεσαν

2) **Ο Βλαντιμηρέσκου**, τοπικός ηγέτης στις Ηγεμονίες, συμμετείχε αλλά μόνο στην αρχή

ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Ξεκίνησε από ρωσικό έδαφος και πέρασε τον ποταμό Προύθο, μπήκε στις Ηγεμονίες και **στις 24 Φεβρουαρίου 1821**

κήρυξε την επανάσταση στο Ιάσιο της Βλαχίας

Κυκλοφόρησε προκηρύξεις με τις οποίες κήρυττε την επανάσταση αφήνοντας να εννοηθεί ότι πίσω απ' αυτή κρυβόταν η Ρωσία.

Παράλληλα συγκροτούσε το στράτευμά του

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- Οι πλούσιοι Έλληνες των Ηγεμονιών δεν ανταποκρίθηκαν υλικά
- Η στρατολόγηση δεν προχωρούσε
- **ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ**
Ο τσάρος αποκήρυξε την επανάσταση και επέτρεψε την είσοδο τουρκικού στρατού στις Ηγεμονίες για την καταστολή της.
- **ΣΤΑΣΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ**
Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' πιεζόμενος από το σουλτάνο αφόρισε όσους συμμετείχαν στο κίνημα
- Ο Βλαντιμηρέσκου θεωρήθηκε προδότης και με εντολή της Φιλικής Εταιρείας εκτελέστηκε.

Ο Υψηλάντης συνέχισε τον αγώνα, παρά τις δυσκολίες.

Κρίσιμη **μάχη στο Δραγατσάνι στις 7 Ιουνίου 1821** όπου διακρίθηκε ιδιαίτερα ο Ιερός Λόχος, μία στρατιωτική μονάδα που αποτελούνταν από εθελοντές σπουδαστές.

Η ήττα δεν αποφεύχθηκε.

Ο Υψηλάντης πέρασε στην Αυστρία όπου οι αρχές τον συνέλαβαν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Το τελευταίο απομονωμένο τμήμα αγωνιστών με επικεφαλής τους οπλαρχηγούς Γιωργάκη Ολύμπιο και Ιωάννη Φαρμάκη εγκλωβίστηκε στη μονή Σέκκου. Ο Ολύμπιος αποφάσισε να ανατιναχτεί μαζί με τους συμπολεμιστές του, ενώ ο Φαρμάκης μετά από σκληρή αντίσταση δύο εβδομάδων πιάστηκε αιχμάλωτος και αποκεφαλίστηκε.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ (1821-1827)

Η ευνοϊκή συγκυρία

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

1. ελληνικοί πληθυσμοί πυκνότεροι
2. η παρουσία οθωμανικού στρατού δεν ήταν ιδιαίτερα ισχυρή και τη δεδομένη στιγμή (1820-1822) μεγάλο μέρος του οθωμανικού στρατού ήταν απασχολημένο με την επανάσταση του Αλή Πασά στην Ήπειρο
3. πολυάριθμοι Φιλικόι προετοιμάζαν και ανέμεναν τον ξεσηκωμό
4. πολλοί Έλληνες διέθεταν σημαντική εμπειρία ένοπλων συγκρούσεων
  - στην ξηρά (στρατιώτες στις ένοπλες δυνάμεις του Αλή Πασά και στον αγγλικό στρατό των Επτανήσων)
  - τη θάλασσα (ναύτες στο τουρκικό πολεμικό ναυτικό αλλά και σε εμπορικά πλοία που είτε συγκρούονταν με τους πειρατές είτε ασκούσαν πειρατεία)
5. τα ορεινά εδάφη της Πελοποννήσου και της Στερεάς διευκόλυναν τον κλεφτοπόλεμο

Επαναστατικές εστίες

Επαναστάσεις ξέσπασαν τον Μάρτιο του 1821

- σε διάφορα σημεία της Πελοποννήσου
- στη Στερεά Ελλάδα
- στην Κρήτη
- στα νησιά του Αιγαίου
- στη Θεσσαλία
- στην Ήπειρο
- στη Μακεδονία
- στη Θράκη
- στην Κύπρο
- στη Μικρά Ασία

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΕΔΡΑΙΩΣΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

- Η απελευθέρωση μιας τόσο μεγάλης περιοχής ξεπερνούσε τα όρια του ελληνισμού.
- Στις πεδινές περιοχές όπως Μακεδονία, Θεσσαλία καθώς και στη Θράκη και την Κύπρο η καταστολή ήταν άμεση.

Η επανάσταση εδραιώθηκε στην Πελοπόννησο, στη Στερεά Ελλάδα και σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου.

Οι επαναστατικές δυνάμεις αποτελούνταν από αγωνιστές που ακολουθούσαν κάποιον οπλαρχηγό χωρίς να υπάρχει κεντρική ηγεσία.

Οι πρωταγωνιστές

1. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
2. Γεώργιος Καραϊσκάκης
3. Οδυσσέας Ανδρούτσος και
4. Μάρκος Μπότσαρης στη στεριά
5. Κωνσταντίνος Κανάρης
6. Ανδρέας Μιαούλης στη θάλασσα
7. Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα
8. Μαντώ Μαυρογένους

Η φάση των επιτυχιών (1821-1824)

ΕΛΛΗΝΕΣ	ΤΟΥΡΚΟΙ
Περιορίζουν τους Τούρκους στα κατά τόπους φρούρια Καταλαμβάνουν πόλεις της Πελοποννήσου, όπως η Καλαμάτα και η Πάτρα	Απαντούν με σκληρά αντίποινα σε βάρος Ελλήνων αμάχων στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη, στη Θράκη, στην Κύπρο και αλλού Απαγχονίζουν τον πατριάρχη Γρηγόριο Ε' (10 Απριλίου 1821)
Η επανάσταση δεν κάμφθηκε Ισχυρή και γενναία αντίσταση των επαναστατών σε διάφορα σημεία στη Στερεά Ελλάδα (Αλαμάνα, Γραβιά, Βασιλικά και αλλού) από οπλαρχηγούς όπως ο Αθανάσιος Διάκος και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος Σκοτώνεται πολεμώντας ο επίσκοπος Σαλώνων Ησαΐας Ενισχύονται οι ελληνικές θέσεις στην Πελοπόννησο Άλωση της Τριπολιτσάς , διοικητικού κέντρου της Πελοποννήσου από ελληνικές δυνάμεις με επικεφαλής το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη (23 Σεπτεμβρίου 1821) Στη θάλασσα οι ελληνικές δυνάμεις παρεμποδίζουν τις κινήσεις του τουρκικού στόλου, υποστηρίζουν τις χερσαίες δυνάμεις και συμμετέχουν σε πολιορκίες παραλιακών φρουριών	
	Οι Τούρκοι καταλαμβάνουν τη Χίο το Πάσχα του 1822 και σφαγιάζουν τον ελληνικό πληθυσμό (23.000 νεκροί και 47.000 αιχμάλωτοι) Η σφαγή της Χίου προκαλεί μεγάλη συγκίνηση στην Ευρώπη
Ο Κ. Κανάρης και οι άνδρες του ανατινάσσουν την τουρκική ναυαρχίδα στο λιμάνι της Χίου Νίκη των Ελλήνων στα Δερβενάκια της Αργολίδας με επικεφαλής τον Κολοκοτρώνη (25-28 Ιουλίου 1822) εναντίον της στρατιάς του Δράμαλη που είχε φτάσει στην Πελοπόννησο για να ανακαταλάβει την Τριπολιτσά 1823 σκοτώνεται ο Μάρκος Μπότσαρης λίγο έξω από το Καρπενήσι	
	Το 1824 ο σουλτάνος συμμαχεί με τον ηγεμόνα της Αιγύπτου Μοχάμετ Άλι, για την κατάπνιξη της επανάστασης και με αντάλλαγμα την Κρήτη και την Πελοπόννησο
	Ο αιγυπτιακός στρατός κατέπνιξε την επανάσταση στην Κρήτη και κατέστρεψε την Κάσο Τουρκικές δυνάμεις καταστρέφουν τα Ψαρά
Ναυμαχία στο Γέροντα (29 Αυγούστου 1824) όπου οι ελληνικές δυνάμεις με επικεφαλής τον Ανδρέα Μιαούλη καταφέρνουν ισχυρό χτύπημα στον τουρκοαιγυπτιακό στόλο	

Η φάση της κάμψης (1825-1827)

ΕΛΛΗΝΕΣ	ΤΟΥΡΚΟΙ
Οι Έλληνες σπαράσσονται από εμφύλιο πόλεμο	Στις αρχές του 1825 ο Ιμπραήμ, θετός γιος του Μοχάμετ Άλι της Αιγύπτου, αποβιβάζεται στην Πελοπόννησο επικεφαλής ενός καλά οργανωμένου τακτικού στρατού
Στο Μανιάκι (20 Μαΐου 1825) ο Παπαφλέσσας κάνει μια ηρωική προσπάθεια να σταματήσει τον Ιμπραήμ που αποτυγχάνει	Χωρίς σοβαρή αντίσταση από τους Έλληνες ο Ιμπραήμ ανακαταλαμβάνει μεγάλο μέρος της Πελοποννήσου
Στους Μύλους , περιοχή στο Άργος, οι Δημήτριος Υψηλάντης, Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης και ο Μακρυγιάννης έπληξαν τις δυνάμεις του Ιμπραήμ (13 Ιουνίου 1825)	
Η επανάσταση κινδύνευε άμεσα να καμφθεί Μόνο ο Γεώργιος Καραϊσκάκης επιχειρούσε ακόμα στη Στερεά Ελλάδα εναντίον των Τούρκων	Τουρκικές και αιγυπτιακές δυνάμεις πολιορκούν το Μεσολόγγι (Απρίλιος 1825 – Απρίλιος 1826) Τη νύχτα της 10 ^{ης} προς την 11 ^η Απριλίου οι πολιορκημένοι Έλληνες επιχειρούν ηρωική έξοδο, που καταλήγει σε σφαγή Τεράστια συγκίνηση στην Ευρώπη
Σκοτώνεται ο Γ. Καραϊσκάκης στις συγκρούσεις με τους Τούρκους που πολιορκούν την Ακρόπολη (23 Απριλίου 1827)	Οι Τούρκοι πολιορκούν την Ακρόπολη της Αθήνας Οι Τούρκοι καταλαμβάνουν την Ακρόπολη
Ο θάνατος του Καραϊσκάκη και η κατάληψη της Ακρόπολης από τους Τούρκους ενισχύει το αίσθημα ότι η επανάσταση έσβησε	

Συνθήκη του Λονδίνου 6 Ιουλίου 1827

Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) αποφασίζουν την ειρήνευση μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων και τη δημιουργία ελληνικού κράτους.

Η απόφαση αυτή άλλαξε ουσιαστικά τα δεδομένα του ελληνικού ζητήματος.

Η επανάσταση δεν είχε ακόμα τελειώσει

ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΜΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μορφές πολιτικής οργάνωσης με τοπικό χαρακτήρα

Τι χρειαζόταν για να εδραιωθεί η ελληνική επανάσταση;

- πολεμική προσπάθεια
- ανεφοδιασμός των ελληνικών στρατευμάτων
- πολιτική οργάνωση των περιοχών που απελευθερώνονταν

Ανάγκη διαχείρισης **εθνικών γαιών ή εθνικών κτημάτων**

Ακίνητες οθωμανικές περιουσίες που πέρασαν στον έλεγχο των Ελλήνων κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης

Ιδρύονται **τοπικοί οργανισμοί**, δηλαδή **πολιτικοί σχηματισμοί τοπικού χαρακτήρα, ένα είδος τοπικών κυβερνήσεων**

ΣΤΟΧΟΣ: να καλύψουν τις ανάγκες για εδραίωση του αγώνα και διαχείριση των εθνικών γαιών

Οι περισσότεροι ελέγχονταν από προεστούς, Φαναριώτες και ιεράρχες. Η παρουσία προσώπων των κατώτερων τάξεων ήταν σπάνια.

Πελοποννησιακή Γερουσία	Συστάθηκε με πρωτοβουλία των Πελοποννήσιων προεστών, δίχως τη συμμετοχή κανενός άλλου φορέα του αγώνα
Γερουσία της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος (Δ. Στερεά Ελλάδα)	Επικεφαλής ήταν ο έμπειρος Φαναριώτης Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος
Άρειος Πάγος	Διοικούσε τη Στερεά Ελλάδα και είχε επικεφαλής τον Φαναριώτη, Θεόδωρο Νέγρη

ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

- ⇒ Αντιμετωπίστηκαν ορισμένα επείγοντα προβλήματα
- ⇒ Ήρθαν στην επιφάνεια διαμάχες

Οι διαμάχες κλιμακώθηκαν από το καλοκαίρι του 1821, όταν έφτασε στην Πελοπόννησο ο **Δημήτριος Υψηλάντης**, αδελφός του ηγέτη της Φιλικής Εταιρείας Αλ. Υψηλάντη, ως εκπρόσωπος του για να αναλάβει την ηγεσία του Αγώνα.

Αρκετοί οπλαρχηγοί και Φιλικοί κατηγορούσαν τους προεστούς, τους Φαναριώτες και τους ιεράρχες ότι προσπαθούσαν να μονοπωλήσουν τη διαχείριση της εξουσίας και συσπειρώθηκαν γύρω από το Δημήτριο.

Το καλοκαίρι του 1821, προεστοί της Πελοποννήσου αρνήθηκαν να συνεργαστούν με τον Υψηλάντη και απειλήθηκαν δύο φορές με σφαγή από τους εξοργισμένους αγωνιστές. Σώθηκαν χάρη στις παρεμβάσεις του Κολοκοτρώνη.

Η Α' Εθνοσυνέλευση

Γιατί συγκλήθηκε Εθνοσυνέλευση;

Εξαιτίας της ανάγκης **ενιαίας διεύθυνσης του Αγώνα** αποφασίστηκε να καταργηθούν οι τοπικοί οργανισμοί και να δημιουργηθεί μία κεντρική διοίκηση. Προκηρύσσονται εκλογές για **την ανάδειξη παραστατών**, δηλαδή εκπροσώπων του λαού που θα αποτελούσαν την Εθνική Συνέλευση

Η Α' Εθνοσυνέλευση έγινε κοντά **στην Επίδαυρο το Δεκέμβριο 1821 – Ιανουάριο 1822** και έμεινε γνωστή ως η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου.

Ψηφίστηκε το πρώτο ελληνικό σύνταγμα, **το Σύνταγμα της Επιδαύρου**

Ήταν κείμενο επηρεασμένο έντονα από τα συντάγματα της γαλλικής επανάστασης

- Ανακηρυσσόταν η ελληνική ανεξαρτησία

- Θεσπιζόταν το πολίτευμα της αβασιλευτής δημοκρατίας → μοναδική εξαίρεση σε ολόκληρη την Ευρώπη της εποχής εκείνης που τα καθεστώτα ήταν βασιλικά
- Διακηρύσσεται ότι η επανάσταση είναι εθνική χωρίς κοινωνικοανατρεπτικές προθέσεις
- Ορίστηκε ότι η διοίκηση θα αποτελούνταν από δύο σώματα με ετήσια θητεία, **το Εκτελεστικό** (κυβέρνηση), με πέντε μέλη, και **το Βουλευτικό**, με 70 μέλη.
Πρόεδρος της κυβέρνησης εκλέχτηκε ο **Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος** και του Βουλευτικού ο **Δημήτριος Υψηλάντης**. Στο Βουλευτικό πλειοψηφούσαν οι προεστοί, γεγονός που αποδυνάμωνε τον Υψηλάντη.

Η Β' Εθνοσυνέλευση

Έγινε **στο Άστρος Κυνουρίας** σε συνθήκες πολιτικής έντασης **το Μάρτιο – Απρίλιο του 1823**.

Εγκρίθηκε μία νέα, ελαφρώς τροποποιημένη, εκδοχή του Συντάγματος της Επιδάουρου, ο **νόμος της Επιδάουρου**

- Καταργήθηκαν όλοι οι τοπικοί οργανισμοί
- Καταργήθηκε το αξίωμα του αρχιστράτηγου που έφερε έως τότε ο Κολοκοτρώνης
- Πρόεδρος του Εκτελεστικού ορίστηκε ο **Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης** και πρόεδρος του Βουλευτικού ο **Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος**

Ο εμφύλιος πόλεμος

Η εμφύλια σύρραξη εκδηλώθηκε το φθινόπωρο του 1823, αρχικά ως σφοδρή πολιτική σύγκρουση και λίγο αργότερα ως ανοιχτή ένοπλη αναμέτρηση.

Έλληνες που προεπαναστατικά διέθεταν εξουσία και τώρα επιδίωκαν να τη διατηρήσουν (πρόκριτοι, Φαναριώτες, ιεράρχες

Έλληνες που αναδείχτηκαν στα πεδία των μαχών και θεωρούσαν αυτονόητο το δικαίωμά τους να πρωταγωνιστήσουν στα κοινά (οπληρχηγοί, Φιλικοί)

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

- 1) Οι αντιθέσεις των αντίπαλων μερίδων
- 2) Οι τοπικιστικές αντιθέσεις
- 3) Οι διαφωνίες για τη διαχείριση των χρημάτων του δανείου που είχε συναφθεί στην Αγγλία
- 4) Οι καθαρά προσωπικές αντιπαλοότητες και φιλοδοξίες

Φθινόπωρο 1823-καλοκαίρι 1824

Συγκρούστηκαν δύο παρατάξεις με επικεφαλής το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, αντιπρόεδρο του Εκτελεστικού και τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, πρόεδρο του Βουλευτικού.

Ο Μαυροκορδάτος εξασφάλισε την υποστήριξη των ισχυρότερων προκρίτων της Πελοποννήσου και της Ύδρας και ο Κολοκοτρώνης αναγκάστηκε να υποχωρήσει.

Ιούλιος 1824-Ιανουάριος 1825

Ο Μαυροκορδάτος και οι Ύδραίοι συμμαχούν με τον Ιωάννη Κωλέττη, που επηρέαζε πολλούς οπληρχηγούς στη Στερεά Ελλάδα και απέκλεισαν τους Πελοποννήσιους από την εξουσία.

Οι οπληρχηγοί συνασπίστηκαν και στρατεύματα από τη Στερεά Ελλάδα λεηλάτησαν τη βόρεια Πελοπόννησο αναγκάζοντας τους Πελοποννήσιους να συνθηκολογήσουν.

Οι νικητές φυλακίζουν τον Κολοκοτρώνη και τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, που λίγο αργότερα δολοφονήθηκε.

Η Γ' Εθνοσυνέλευση

Συγκλήθηκε το 1826 στην Επίδαυρο, αλλά διαλύθηκε σχεδόν αμέσως όταν έγινε γνωστή η πτώση του Μεσολογγίου.

Συγκλήθηκε ξανά, **την άνοιξη του 1827, στην Τροιζήνα**

- Εκλέγεται **Κυβερνήτης της Ελλάδας ο Ιωάννης Καποδίστριας** με επταετή θητεία
- Ψηφίστηκε **το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος**, που βασιζόταν στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών, διαπνεόταν από φιλελεύθερες ιδέες και ήταν το πιο δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του.

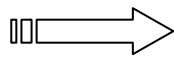
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

Ελληνική επανάσταση και ευρωπαϊκή διπλωματία (1821-1826)

Οι Έλληνες από την αρχή της επανάστασης προσπάθησαν να εξασφαλίσουν τη συμπαράσταση των Ευρωπαίων, ηγετών και λαών.

Στις πρώτες προκηρύξεις του Αγώνα

Στη Διακήρυξη της Α' Εθνοσυνέλευσης

τονιζόταν ότι η ελληνική επανάσταση δεν είχε στόχο την κοινωνική ανατροπή αλλά ήταν ένας **εθνικός αγώνας** με αποκλειστική επιδίωξη την ελευθερία του έθνους.

Η διεθνής συγκυρία ήταν δυσμενής

- Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία, Αυστρία, Πρωσία) είχαν νικήσει το Ναπολέοντα και προσπαθούσαν να διαμορφώσουν ισορροπίες που θα απέτρεπαν πολέμους μεγάλης κλίμακας στο μέλλον
- Η Ευρώπη βίωνε την Παλινόρθωση

Η ελληνική επανάσταση ήταν για τους Ευρωπαίους διπλωμάτες ένα ακόμη πρόβλημα, μία ακόμα συνιστώσα του ανατολικού ζητήματος.

Τα δύο πρώτα χρόνια της επανάστασης (1821-1822) οι Δυνάμεις κράτησαν σταθερά αρνητική στάση απέναντί της.

Κινήθηκαν έτσι αφενός υπακούοντας

- στα δικά τους συμφέροντα αλλά και
- στην κοινή επιθυμία να εμποδίσουν τη διάλυση του οθωμανικού κράτους, γεγονός που φοβούνταν ότι θα προκαλούσε νέες διενέξεις μεταξύ τους.

ΡΩΣΙΑ

Η Ρωσία αποκηρύσσει την επανάσταση στις Ηγεμονίες και τον Αλέξανδρο Υψηλάντη παρόλο που εκείνος προσπάθησε να πετύχει την υποστήριξη της.

Με τις καίριες παρεμβάσεις του Ιωάννη Καποδίστρια, τότε υπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας, διαμορφώθηκε μια κάπως ευνοϊκή ρωσική και ευρωπαϊκή πολιτική για τους επαναστατημένους Έλληνες.

ΑΓΓΛΙΑ

Το 1823, ο νέος Άγγλος υπουργός Εξωτερικών Τζορτζ Κάνιγκ αναθεώρησε την πολιτική της χώρας του και αναγνώρισε τους Έλληνες ως εμπόλεμη δύναμη.

Εκτιμούσε ότι ένα δυναμικό ελληνικό κράτος θα μπορούσε να αποτελέσει χρήσιμο συνεργάτη της Αγγλίας στη νοτιοανατολική Μεσόγειο.

ΣΧΕΔΙΟ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Η Ρωσία σε απάντηση της μεταστροφής της Αγγλίας στο ελληνικό ζήτημα και για να μη χάσει την επιρροή της στους Έλληνες γνωστοποίησε **στις αρχές του 1824, το σχέδιο των τριών τμημάτων**, που προέβλεπε το σχηματισμό τριών αυτόνομων ελληνικών ηγεμονιών.

Το σχέδιο απορρίφθηκε και από το σουλτάνο και από τους Έλληνες.

Η αγγλική μεταστροφή ενίσχυσε **την επιρροή της Αγγλίας στους Έλληνες**

- ⇒ Η κυβέρνηση Κουντουριώτη προώθησε τη σύναψη **δύο δανείων με αγγλικές τράπεζες** (1824, 1825)
- ⇒ Το 1825 εξαιτίας της δύσκολης θέσης που είχε περιέλθει η επανάσταση, λόγω της επέμβασης του αιγυπτιακού στρατού, διευκόλυνε τους αγγλόφιλους να πείσουν τους περισσότερους Έλληνες να υπογράψουν **την πράξη προστασίας**, ένα έγγραφο που ζητούσαν από την Αγγλία να θέσει υπό την προστασία της τους Έλληνες. Το κείμενο δεν το υπέγραψε ο Δ. Υψηλάντης.

ΞΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Η ανάμειξη των ξένων Δυνάμεων (Αγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας) δημιούργησε την εντύπωση στους Έλληνες ότι η επίλυση του ελληνικού ζητήματος θα έρθει από τις Δυνάμεις.

Την περίοδο 1823-1825 διαμορφώθηκαν πολιτικές ομάδες –κόμματα που συνδέονταν με τις Δυνάμεις

1. **αγγλικό κόμμα** με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο
2. **γαλλικό κόμμα** με ηγέτη τον Ιωάννη Κωλέττη
3. **ρωσικό κόμμα** με αρχηγούς τους Α. Μεταξά και Θ. Κολοκοτρώνη

Το κίνημα του φιλελληνισμού

Στην Ευρώπη και στην Αμερική αναπτύσσεται ο φιλελληνισμός, ένα κίνημα συμπαράστασης στους Έλληνες.

Κύριοι παράγοντες που γέννησαν το φιλελληνισμό ήταν

- **ο φιλελευθερισμός και επαναστατικός ριζοσπαστισμός** που είχε σπείρει η γαλλική επανάσταση. Αποτελούσε μία πολιτική συμπεριφορά που στρεφόταν ενάντια στην οθωμανική απολυταρχία και την Ιερή Συμμαχία. Αποτελούσε μία κορυφαία στιγμή του πολιτικού Ρομαντισμού του 19^{ου} αιώνα.
- **ο θαυμασμός** των Ευρωπαίων για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό,
- **ο αποτροπιασμός** των Ευρωπαίων για τις βιαιότητες των Τούρκων σε βάρος άμαχων Ελλήνων
- **η συγκίνηση** από τις ελληνικές επιτυχίες

Αρνητική όψη του φιλελληνισμού αποτελέσαν και κάποιοι που δρώντας τυχοδιωκτικά παρουσιάζονταν ως φιλέλληνες αλλά ενδιαφέρονταν μόνο για χρήματα και αξιώματα.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

- 1) ενίσχυση οικονομική (χρήματα, εφόδια)
- 2) ενίσχυση ηθική (ποικίλες εκδηλώσεις συμπαράστασης)
- 3) προσωπική συμμετοχή στον Αγώνα και στις προσπάθειες συγκρότησης κράτους. Πολλοί σκοτώθηκαν πολεμώντας για την ελευθερία των Ελλήνων. Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει στον Άγγλο λόρδο Μπάιρον που πέθανε στο πολιορκημένο Μεσολόγγι (1824)

Προς την ίδρυση ανεξάρτητου κράτους (1826-1830)

Μετά το 1826 οι Μεγάλες Δυνάμεις φαίνονταν αποφασισμένες να λύσουν το ελληνικό ζήτημα.

Ιουλιανή Συνθήκη του Λονδίνου – 6 Ιουλίου 1827

Υπογράφεται από την Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία και προέβλεπε την ίδρυση αυτόνομου ελληνικού κράτους.

Η άρνηση του σουλτάνου να αποδεχτεί τη συνθήκη προκάλεσε την ένοπλη επέμβαση των Δυνάμεων, **τη ναυμαχία του Ναβαρίνου** (8 Οκτωβρίου 1827) όπου οι στόλοι της Αγγλίας, της Ρωσίας και της Γαλλίας συνέτριψαν τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο.

Συνθήκη της Αδριανούπολης – 14 Σεπτεμβρίου 1829

Με τη συνθήκη της Αδριανούπολης έληξε ο ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829, και ανάμεσα στα άλλα η συνθήκη προέβλεπε την αποδοχή όλων των αποφάσεων των Μεγάλων Δυνάμεων μέχρι τότε σχετικά με το ελληνικό ζήτημα.

Η Ρωσία φαινόταν ότι θα αποκόμιζε όλα τα διπλωματικά οφέλη μόνη της από τη διευθέτηση του ελληνικού ζητήματος. Η Αγγλία και η Γαλλία προτείνουν τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.

Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας – 22 Ιανουαρίου / 3 Φεβρουαρίου 1830

Η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία υπογράφουν το Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας, που αναγνωρίζει ανεξάρτητο ελληνικό κράτος και αποτελεί την πρώτη επίσημη διεθνή διπλωματική πράξη που αναγνώριζε την Ελλάδα ως κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος.

Το ελληνικό κράτος συμφωνήθηκε ότι θα εκτεινόταν νότια της συνοριακής γραμμής που ορίζεται από τους ποταμούς Αχελώο και Σπερχειό.

Τα σύνορα αυτά θα άλλαζαν λίγο αργότερα.

Οι Δυνάμεις επέλεξαν τον πρίγκιπα Λεοπόλδο του Σαξ Κόμπουργκ ως ηγεμόνα της Ελλάδας. Αυτός δεν αποδέχτηκε την εκλογή του.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός

Πνευματικό κίνημα στα τέλη του 17^{ου} αιώνα και το 18^ο αιώνα που αποδέχεται τη λογική ως το μόνο ασφαλές μέσο για την ερμηνεία του κόσμου, απορρίπτει κάθε αυθεντία, ασκεί κριτική σε κάθε γνώση που ήδη υπάρχει και έχει την πεποίθηση ότι κάθε άνθρωπος μπορεί να προοδεύει.

Ξεκινά από την Αγγλία, κορυφώνεται στη Γαλλία και εξαπλώνεται στην Ευρώπη και έξω από αυτήν

Μοντεσκιέ διάκριση εξουσιών

Ρουσό κοινωνικό συμβόλαιο, λαϊκή βούληση,

Τζον Λοκ φυσικά δικαιώματα, κοινωνικό συμβόλαιο

Βολτέρος ανοχή και ανεξιθρησκία

Κενέ φυσιοκράτες

Άνταμ Σμιθ οικονομικός φιλελευθερισμός

Φωτισμένη δεσποτεία

Εγκυκλοπαίδεια Ντ' Αλαμπέρ, Ντιντερό

Διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού

Ελληνική κοινωνία του 18^{ου} αιώνα – αρχές 19^{ου} αιώνα

Έμποροι - καραβοκύρηδες

Κλήρος

Φαναριώτες

προεστοί

κλέφτες και αρματολοί

αγρότες

Επαναστατικά κινήματα των ετών 1820-1821 στην Ευρώπη

Πολιτικές διεκδικήσεις

1. σύνταγμα
2. κοινοβουλευτικοί θεσμοί
3. ατομικές ελευθερίες και
4. πολιτικά δικαιώματα

πολιτικά ρεύματα

μετριοπαθείς φιλελεύθεροι

ριζοσπάστες δημοκρατικοί

σοσιαλιστές

Νεοελληνικός Διαφωτισμός

Πνευματικό κίνημα στα μέσα του 18^{ου} αιώνα που με τη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών ανάμεσα στους Έλληνες, αποσκοπούσε στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για την ελευθερία.

Το κίνημα αναπτύχθηκε κυρίως στις παροικίες και σε ορισμένα μεγάλα εμπορικά κέντρα του ελληνισμού (Σμύρνη, Γιάννενα, Χίος κ.α.)

Ρήγας Βελεστινλής Νέα Πολιτική Διοίκηση

Αδαμάντιος Κοραής

Εθνικές διεκδικήσεις

Αρχή των εθνοτήτων

Οι πληθυσμοί που ανήκουν στο ίδιο έθνος έχουν το δικαίωμα να ιδρύσουν ενιαίο κράτος και πληθυσμοί έθνους διαφορετικού από εκείνο που αποτελεί την πλειονότητα των κατοίκων ενός κράτους έχουν δικαίωμα να αποσχιστούν

Τα όρια του κράτους πρέπει να συμπίπτουν με τα όρια του έθνους

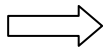
Κοινά στοιχεία γλώσσα/ιστορία/θρησκεία

Ελληνική επανάσταση 1821

Οργάνωση του Αγώνα

Φιλική Εταιρεία

οργάνωση
προϋποθέσεις επιτυχίας
ευνοϊκοί παράγοντες
δράση
μέλη
ηγεσία

Η κήρυξη της ελληνικής επανάστασης στις Ηγεμονίες - 24 Φεβρουαρίου 1821

Εξέλιξη και τύχη της επανάστασης

Προσπάθειες πολιτικής οργάνωσης των επαναστατημένων Ελλήνων

Τοπικοί οργανισμοί

Εμφύλιος πόλεμος

Α' Εθνοσυνέλευση

Επίδαυρος

Δεκέμβριος 1821- Γενάρης 1822

Στόχος: η ίδρυση κεντρικής διοίκησης και ενιαίας διεύθυνσης του Αγώνα

Σύνταγμα της Ελλάδος

ανακήρυξη ελληνικής ανεξαρτησίας
αβασίλευτη δημοκρατία
επανάσταση εθνική και όχι
κοινωνικοανατρεπτική
ορισμός Εκτελεστικού και
Βουλευτικού

Β' Εθνοσυνέλευση

Άστρος Κυνουρίας

Μάρτιος – Απρίλιος 1823

Στόχος: τροποποίηση του
Συντάγματος της Επιδαύρου

Νόμος της Επιδαύρου

κατάργηση τοπικών οργανισμών
κατάργηση αξιώματος
αρχιστράτηγου

Γ' Εθνοσυνέλευση

Τροιζήνα

Άνοιξη του 1827

Στόχος: εκλογή Κυβερνήτη και
ψήφιση συντάγματος

Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος

διάκριση εξουσιών
φιλελεύθερες ιδέες
δημοκρατικό σύνταγμα

Ελληνική επανάσταση και Ευρώπη

Αρνητική στάση των Μεγάλων Δυνάμεων 1821-1822

Μεταστροφή της Αγγλίας από το 1823

- 1) Σχέδιο τριών τμημάτων της Ρωσίας
- 2) Ιουλιανή Σύμβαση
- 3) Συνθήκη της Αδριανούπολης
- 4) Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας

Πράξη προστασίας των Ελλήνων από τους Άγγλους

Σύναψη δανείων με Αγγλία

Διαμόρφωση ξενικών κομμάτων

Κίνημα φιλελληνισμού

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

Η ΩΡΙΜΑΝΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Το φαινόμενο βιομηχανική επανάσταση

Η εκβιομηχάνιση ξεκινά στη Μεγάλη Βρετανία γύρω στα 1750-1780.

ΚΥΡΙΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ

- 1) Η εκτεταμένη χρήση τεχνικών μέσων (κυρίως της ατμομηχανής)
  - ⇒ Περιορισμός της χειρωνακτικής εργασίας
  - ⇒ Αύξηση της παραγωγής
  - ⇒ Μείωση του κόστους των προϊόντων
- 2) Αξιοποίηση νέων μορφών ενέργειας (κυρίως του άνθρακα)
- 3) Εφαρμογή καινοτομιών στη μεταλλουργία
- 4) Συγκέντρωση των εργαζομένων στα εργοστάσια (βιομηχανικό σύστημα)
- 5) Υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης

Κύριοι πόλοι εκβιομηχάνισης ήταν η υφαντουργία και η μεταλλουργία.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Οι σημαντικές οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές μεταβολές που σημειώθηκαν από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα και επεκτάθηκαν, αρχικά στη Δυτική Ευρώπη και στη συνέχεια και στον υπόλοιπο κόσμο, με αποτέλεσμα τη **μετάβαση από την αγροτική-χειροτεχνική οικονομία στη βιομηχανική οικονομία**, ονομάζονται βιομηχανική επανάσταση.

Η εξάπλωση της βιομηχανικής επανάστασης

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η εκβιομηχάνιση περιοριζόταν ακόμα στη Μ. Βρετανία, στη βόρεια και ανατολική Γαλλία, στο Βέλγιο, τις Κάτω Χώρες, σε κάποιες περιοχές στις όχθες του ποταμού Ρήνου και σε ορισμένα κέντρα στη βόρεια Ιταλία

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα εξαπλώνεται με γρήγορους ρυθμούς σε νέες περιοχές της Ευρώπης και στις ΗΠΑ, χάρη στην αδιάκοπη πρόοδο των παραδοσιακών βιομηχανικών τομέων (υφαντουργία, μεταλλουργία)

ΝΕΟΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ

Μετά το 1880 πρωτοπορούν νέοι βιομηχανικοί κλάδοι που σχετίζονται με την επιστημονική έρευνα.

- 1) **Χημεία** → περνά από το εργαστήριο στη μαζική παραγωγή.
  - Επαναστατικές επιστημονικές ανακαλύψεις γέννησαν την **οργανική χημεία**
    - παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων συνθετικών βαφών, λιπασμάτων, πλαστικών υλών και εκρηκτικών (δυναμίτιδα)
  - Βιομηχανία φαρμάκων, ψυγείων, φωτογραφικών και κινηματογραφικών ειδών. Πρωτοπόρος υπήρξε η Γερμανία
- 2) **Ηλεκτρισμός** → η σημαντικότερη καινοτομία στο β' μισό του 19^{ου} αιώνα,
  - ως πηγή ενέργειας για τους ηλεκτρικούς κινητήρες
  - ως μέσο φωτισμού → αντικαθιστά το φωταέριο και τις λάμπες πετρελαίου. Επιννοούνται ο ηλεκτρικός λαμπτήρας πυρακτώσεως και μέθοδοι μετατροπής της υδάτινης ενέργειας σε ηλεκτρική ενέργεια και μεταφοράς της σε μεγάλες αποστάσεις.

Η επανάσταση στις συγκοινωνίες και στις επικοινωνίες

Οι πρόοδοι στις συγκοινωνίες και τις επικοινωνίες επιτάχυναν τη βιομηχανική ανάπτυξη.

Σιδηρόδρομος

Το 1825 ο Άγγλος μηχανικός Στίβενσον κίνησε την πρώτη ατμάμαξα στη σιδηροδρομική γραμμή Λίβερπουλ – Μάντσεστερ.

Χερσαίες μεταφορές

Μέχρι τότε τα χερσαία μέσα μεταφοράς ήταν απαρχειωμένα

Ξεκίνησε μία διαδικασία βελτιώσεων του σιδηροδρόμου που έφτασε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα μέχρι την κατασκευή ηλεκτροκίνητων τραμ και αστικών υπόγειων σιδηροδρόμων (μετρό)

Θαλάσσιες μεταφορές

Η χρησιμοποίηση της ατμομηχανής για την κίνηση στη θάλασσα οδήγησε στο σιδερένιο ατμόπλοιο, που αντικατέστησε σταδιακά το ξύλινο ιστιοφόρο πλοίο.

Ο χρόνος και το κόστος του ταξιδιού μειώθηκαν θεαματικά.

Ο σιδηρόδρομος και το ατμόπλοιο έγιναν τα σύμβολα της βιομηχανικής ανάπτυξης, τα σύμβολα της νέας εποχής.

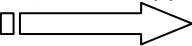
Στο β' μισό του 19^{ου} αιώνα η εξέλιξη των κινητήρων και η ενσωμάτωσή τους σε οχήματα οδήγησε

- στη δημιουργία του αυτοκινήτου
- στον πειραματισμό για τη δημιουργία ιπτάμενων μηχανών, των πρώτων αεροπλάνων

Παράλληλα το καύσιμο των κινητήρων, το πετρέλαιο, αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη αξία και σημασία.

Επικοινωνίες

α' μισό του 19^{ου} αιώνα Επανάσταση στα μέσα μετάδοσης ήχου σε μεγάλες αποστάσεις → ηλεκτρικός τηλεγράφος, τηλέφωνο, ασύρματος τηλεγράφος

□□ διαμορφώνεται ένα δίκτυο μεταφορών και επικοινωνιών που απλωνόταν σε ολόκληρη τη Γη, ενσωματώνοντας συνεχώς νέες περιοχές που εντάσσονταν στο νέο οικονομικό σύστημα

Οικονομικός φιλελευθερισμός και καπιταλισμός

Οικονομία της ελεύθερης αγοράς ή καπιταλισμός ή κεφαλαιοκρατία

Τρόπος οργάνωσης της οικονομίας του 19^{ου} αιώνα που βασίζεται στην ιδεολογία του **οικονομικού φιλελευθερισμού**, όπου οι επιχειρηματίες έχουν δικαίωμα να πράττουν ό,τι κρίνουν αναγκαίο για να αποκομίσουν κέρδη. Το ατομικό συμφέρον θεωρείται σημαντικότερο του κοινωνικού.

Μετοχικές Εταιρείες

Η ανάγκη συγκέντρωσης μεγάλων κεφαλαίων για την ίδρυση μεγάλων βιομηχανιών οδήγησε στη δημιουργία εταιρειών με τη συμμετοχή πολλών κεφαλαιούχων.

- Το κεφάλαιο εκφραζόταν σε μετοχές
- Ο κεφαλαιούχος, ανάλογα με το ποσοστό συμμετοχής του στην εταιρεία, είχε ένα αριθμό μετοχών

Τράπεζες

Ιδρύονται μεγάλες τράπεζες που συγκέντρωναν κεφάλαια και δάνειζαν χρήματα σε επιχειρηματίες με τόκο.

Ολιγοπώλια – Μονοπώλια

Για να μειωθεί το κόστος παραγωγής συγχωνεύονταν επιχειρήσεις με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ολιγοπώλια και μονοπώλια, αφού τεράστιες επιχειρήσεις κατορθώνουν να επικρατούν αποκλειστικά στις αγορές

Περιοδικά ξεσπούν οικονομικές κρίσεις κάθε φορά που η αγορά αδυνατούσε να απορροφήσει την παραγωγή.

→ Αμφισβήτηση του απόλυτου οικονομικού φιλελευθερισμού

→ Απόψεις για την ανάγκη κρατικής παρέμβασης στην οικονομία

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Η βιομηχανική επανάσταση έφερε σοβαρές κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές

Πληθυσμιακές μεταβολές

Ιδίως μετά το 1850 σημειώνεται εντυπωσιακή **πληθυσμιακή αύξηση** που οφείλεται στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Μέρος της πληθυσμιακής αύξησης διοχετεύτηκε στη μετανάστευση

- Εσωτερική μετανάστευση προς τις βιομηχανικές πόλεις πύκνωσε τις στρατιές εργατών
Δημιουργούνται εργατικά προάστια, κοντά ή ανάμεσα στα εργοστάσια
- Εξωτερική μετανάστευση κατευθύνθηκε προς τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία

Κοινωνικοί μετασχηματισμοί

Αλλάζουν τα κοινωνικά δεδομένα

Αριστοκράτες –μεγαλοβιομηχανοκλήμονες

Στην ανατολική και μεσογειακή Ευρώπη, παραμένουν πανίσχυροι αφού εκεί η βιομηχανία έχει περιορισμένη διάδοση και έτσι δε θίγονται οι προϋπάρχουσες κοινωνικές δομές.

Στην Αγγλία, είχαν αρχίσει να ασχολούνται με επιχειρήσεις καπιταλιστικού χαρακτήρα και συνέχιζαν να παίζουν σημαντικό ρόλο.

Στη Γαλλία, όπου η αριστοκρατία δεν έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις νέου τύπου οικονομικές δραστηριότητες η επιρροή της περιοριζόταν συνεχώς.

Αστοί

Είναι πλέον η κυρίαρχη κοινωνική τάξη. Διακρίνονται σε :

- **μεγαλοαστούς** (βιομήχανοι, μεγαλέμποροι, τραπεζίτες)
Οι μεγαλοαστοί συγκροτούσαν την άρχουσα κοινωνική τάξη. Διέθεταν πλούτο, υψηλό κοινωνικό κύρος και πολιτική επιρροή
- **μεσοαστούς** (βιοτέχνες, ελεύθεροι επαγγελματίες)
- **μικροαστούς** (δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι)

Αγρότες

Αποτελούσαν την πλειονότητα των Ευρωπαίων κατά το 19^ο αιώνα και ζούσαν υπό εξαιρετικά ασταθείς συνθήκες. Ήταν εκτεθειμένοι στις διαθέσεις των μεγαλοκτηματιών και στις διακυμάνσεις των τιμών.

Πολλοί μετανάστευαν αναζητώντας καλύτερη τύχη.

Εργάτες

Όσο αναπτυσσόταν η βιομηχανία αυξανόταν ο αριθμός των εργατών που μετρούσε, άνδρες, γυναίκες και παιδιά.

Εργάζονταν 12-16 ώρες την ημέρα, δίχως ώρα ανάπαυσης και έπαιρναν μισθούς πείνας.

Ζούσαν στριμωγμένοι πολλοί μαζί σε μικρά και ανθυγιεινά σπίτια και πέθαιναν νέοι.

Το 1827 ο μέσος όρος ζωής των εργατών της γαλλικής βιομηχανικής πόλης Μιλούζ ήταν 27 χρόνια.

Σοσιαλιστικές θεωρίες

Θεωρίες που διατυπώθηκαν το 19^ο αιώνα εξαιτίας των έντονων κοινωνικών προβλημάτων οι οποίες έδιναν προτεραιότητα στο κοινωνικό (social) συμφέρον έναντι του ατομικού → **σοσιαλισμός**

Ουτοπικός σοσιαλισμός

Οι πρώτοι σοσιαλιστές (Σαιν Σιμόν, Όουεν, Μπλαν, Προυντόν) μίλησαν για μια εξιδανικευμένη μορφή κοινωνίας που θα έπρεπε να επικρατήσει.

Μαρξισμός

Το 1848 οι Γερμανοί Καρλ Μαρξ και Φρίντριχ Έγκελς δημοσίευσαν το **Κομμουνιστικό Μανιφέστο**.

Ο Μαρξ δημοσιεύει ένα τρίτομο έργο, **Το Κεφάλαιο** (Das Kapital) όπου υποστήριζε την άποψη ότι κύρια αιτία της κοινωνικής αδικίας ήταν ότι οι σχετικά ολιγάριθμοι αστοί είχαν στην ιδιοκτησία τους τα μέσα παραγωγής.

Κατά τον Μαρξ η εργατική τάξη έπρεπε

- να οργανωθεί σε ένα δικό της πολιτικό κόμμα,
- να ανατρέψει τον καπιταλισμό
- να πάρει τον έλεγχο των μέσων παραγωγής

με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργούνταν μια **αταξική κοινωνία**, όπου δε θα υπήρχε η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Η ανάπτυξη του συνδικαλισμού

Οι άθλιες συνθήκες εργασίες προκαλούσαν αντιδράσεις και αυθόρμητους ξεσηκωμούς των εργατών.

Μετά το 1830 αρχίζουν να διεκδικούν οργανωμένα την ικανοποίηση αιτημάτων, όπως η οκτάωρη εργασία.

Το 1838 η αγγλική **Ένωση Εργατών** δημοσιεύει τη **Χάρτα του Λαού** με την οποία οι χαρτιστές, τα μέλη της ένωσης, διατύπωναν πολιτικά αιτήματα (π.χ. θέσπιση καθολικής ψηφοφορίας για τους άνδρες)

Βασικός τρόπος διεκδίκησης ήταν **οι απεργίες** που συχνά καταστέλλονταν βίαια.

1^η Μαΐου 1886, εργατική απεργία στο Σικάγο των ΗΠΑ με αίτημα την καθιέρωση της οκτάωρης εργασίας. Πνίγηκε στο αίμα → καθιερώνεται από το 1890, από τα σοσιαλιστικά κόμματα και τα συνδικάτα, ο εορτασμός της Πρωτομαγιάς ως παγκόσμιας ημέρας των εργατών

Τέλη 19^{ου} αιώνα το εργατικό κίνημα είχε πετύχει

- 1) μείωση ωρών εργασίας σε 10
- 2) δημιουργία ταμείων ασφάλισης που στήριζαν οικονομικά τους εργάτες σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, ασθένειας ή απόλυσης
- 3) υπογραφή συλλογικών συμβάσεων εργασίας με τους εργοδότες που όριζαν τις κατώτερες αμοιβές προστατεύοντας τους εργάτες σε κάποιο βαθμό από την υπερεκμετάλλευση

Η πολιτική οργάνωση των εργατών

- Το 1864 ιδρύθηκε στο Λονδίνο η **Πρώτη Διεθνής Ένωση Εργατών** (πρώτη Διεθνής) που διαλύθηκε το 1876 εξαιτίας διαφωνιών μεταξύ των σοσιαλιστών.
- Το 1889, στο Παρίσι ιδρύθηκε η Δεύτερη Διεθνής με τη συμμετοχή μόνο πολιτικών κομμάτων που δέχονταν, τουλάχιστον θεωρητικά, το μαρξισμό.
- Τα επόμενα χρόνια σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες ιδρύθηκαν σοσιαλιστικά και εργατικά κόμματα. Πολλά επιδίωκαν να ανέλθουν στην κυβέρνηση μέσα από εκλογές.
Με την τακτική αυτή διαφωνούσαν ο Καρλ Λίμπκνεχτ και η Ρόζα Λούξεμπουργκ στη Γερμανία, ο Λένιν στη Ρωσία και άλλοι σοσιαλιστές, που πίστευαν ότι έπρεπε να επιδιώκεται η ανατροπή του καπιταλισμού με επανάσταση και η εγκαθίδρυση ενός νέου σοσιαλιστικού καθεστώτος.

Το κίνημα για τη χειραφέτηση της γυναίκας

Στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα πολλές γυναίκες άρχισαν να εργάζονται σε εργοστάσια και άλλες επιχειρήσεις. Απέκτησαν οικονομική ανεξαρτησία και άρχισαν να διεκδικούν τη νομική και πολιτική τους χειραφέτηση.

Το 1903 η **Αγγλίδα Έμελιν Πάνκχουστ** ίδρυσε **την Κοινωνική και Πολιτική Ένωση Γυναικών**, που μαχόταν για την παραχώρηση πολιτικών δικαιωμάτων στις γυναίκες, πράγμα που επιτεύχθηκε σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΩΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Ο Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΩΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (1828 – 1831) Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Η Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας το 1827 **εξέλεξε ως Κυβερνήτη της Ελλάδας τον Ιωάννη Καποδίστρια**, ο οποίος φτάνει στο Ναύπλιο στις αρχές του 1828.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- Η χώρα ήταν καταρριπωμένη και ο λαός εξαθλιωμένος
- Ληστές και πειρατές έλεγχαν μεγάλες περιοχές
- Ο αιγυπτιακός στρατός παρέμενε στη ΝΔ Πελοπόννησο και ο τουρκικός στη Στερεά Ελλάδα

Πολίτευμα και διοίκηση

- 1) Ανέστειλε την ισχύ του συντάγματος της Τροιζήνας
- 2) Συγκέντρωσε στα χέρια του όλες τις εξουσίες προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα άμεσα προβλήματα της χώρας
⇒ **Συγκαλείται η Δ' Εθνοσυνέλευση στο Άργος, το καλοκαίρι του 1829** που επικυρώνει τις αποφάσεις του Κυβερνήτη και θέτει τις βασικές αρχές για μελλοντική συνταγματική αναθεώρηση

Ένοπλες δυνάμεις

- 1) Συγκροτεί τακτικές ένοπλες δυνάμεις,
⇒ για να εκκαθαρισθεί η Στερεά Ελλάδα από τον τουρκικό στρατό
⇒ για να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα εσωτερικής τάξης (ληστεία και πειρατεία)
- 2) Αξιοποιούνται αγωνιστές για την οργάνωση του τακτικού στρατού
- 3) Ιδρύεται ο **Λόχος των Ευελπίδων**, πρόδρομος της σημερινής Στρατιωτική Σχολής των Ευελπίδων
- 4) Έγιναν τα πρώτα βήματα για την οργάνωση τακτικού πολεμικού ναυτικού
- 5) Καταπολεμήθηκε η πειρατεία χάρη στη δράση του Ανδρέα Μιαούλη

Οικονομία

- 1) Σχηματίζει ένα πρώτο κρατικό ταμείο, από εισφορές Ελλήνων του εξωτερικού και φιλελλήνων.
- 2) Σε συνεργασία με το Γαλλοελβετό φίλο του, Εϋνάρδο, ιδρύει τράπεζα και κόβει νόμισμα, το φοίνικα.
- 3) Εφάρμοσε αυστηρή λιτότητα στις δημόσιες δαπάνες
- 4) Προσπάθησε να εκσυγχρονίσει τη γεωργία εισάγοντας νέες καλλιέργειες (πατάτα) και νέες καλλιεργητικές μεθόδους (χρήση σιδερένιου αρότρου)

Εκπαίδευση

Κύρια προτεραιότητα η οργάνωση της εκπαίδευσης. Φιλοσοφία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης → η εκπαίδευση έπρεπε να παρέχει βασικές γνώσεις και επαγγελματική κατάρτιση. Γι' αυτό και δεν προχώρησε στην ίδρυση πανεπιστημίου.

- 1) Ίδρυσε το **Ορφανοτροφείο της Αίγινας**, όπου λειτούργησαν
  - τρία αλληλοδιδασκτικά σχολεία (δημοτικά τετραετούς φοίτησης)
  - τρία ελληνικά σχολεία (γυμνάσια τριετούς φοίτησης)
  - αρκετά χειροτεχνεία (επαγγελματικές σχολές)
  - το Πρότυπον Σχολείον, όπου σπούδαζα όσοι προορίζονταν για δάσκαλοι στα αλληλοδιδασκτικά.
- 2) Ιδρύθηκε το Κεντρικόν Σχολείον, όπου φοιτούσαν όσοι προορίζονταν για σπουδές σε πανεπιστήμια του εξωτερικού.
- 3) Στην Τίρυνθα, δημιουργήθηκε το Πρότυπον Αγροκήπιον (γεωργική σχολή)

Η ολοκλήρωση της επανάστασης (1829)

Η επανάσταση βρισκόταν σε εξέλιξη, όταν έφτασε ο Καποδίστριας στην Ελλάδα.

1) Εκκρεμούσαν

- ο βαθμός ανεξαρτησίας του κράτους (αυτόνομο ή ανεξάρτητο)
- ο καθορισμός των συνόρων

2) Δεν είχαν σταματήσει οι πολεμικές επιχειρήσεις.

Η τελευταία μάχη δόθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1829 στην Πέτρα της Βοιωτίας, όπου οι ελληνικές δυνάμεις με επικεφαλής τον Δ. Υψηλάντη επικράτησαν επίλεκτων τουρκικών δυνάμεων.

Ανεξάρτητο ελληνικό κράτος

Με τους επιδέξιους χειρισμούς του Καποδίστρια η Ελλάδα αναγνωρίζεται ανεξάρτητο κράτος (**Πρωτόκολλο ανεξαρτησίας 1830**) και διευρύνει τα σύνορά της ενσωματώνοντας όλα τα εδάφη νότια της γραμμής Αμβρακικού κόλπου – Παγασητικού κόλπου (**Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης 1832**).

Περιλαμβάνει τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, τα νησιά του Αργοσαρωνικού, την Εύβοια, τις Κυκλάδες και τις Σποράδες.

Η αντιπολίτευση κατά του Καποδίστρια

Στόχος του Καποδίστρια ήταν να δημιουργήσει ένα ισχυρό συγκεντρωτικό κράτος κατά τα δυτικά πρότυπα, γεγονός που προκάλεσε αντιδράσεις.

- ⇒ Πρόκριτοι με τοπική εξουσία (Π. Μαυρομιχάλης), πλούσιοι πλοιοκτήτες (Γ. Κουντουριώτης) και έμπειροι Φαναριώτες (Α. Μαυροκορδάτος) δυσσαρεστήθηκαν
- ⇒ Φιλελεύθεροι διανοούμενοι (Αδ. Κοραής) κατηγόριζαν τον αυταρχισμό του Κυβερνήτη και αξίωναν την παραχώρηση συνταγματικών ελευθεριών
- ⇒ Η Αγγλία και η Γαλλία υποκινούσαν τις αντικαποδιστριακές κινήσεις θεωρώντας τον Κυβερνήτη όργανο της Ρωσίας
- Από τις αρχές του 1830 σημειώθηκαν εξεγέρσεις.
- Ο Ανδρέας Μιαούλης, αντίπαλος του Κυβερνήτη, ανατίναξε στον Πόρο τα δύο μεγαλύτερα ελληνικά πολεμικά πλοία.
- Στην Ύδρα, το κέντρο της αντιπολίτευσης, η εφημερίδα *Απόλλων* προπαγάνδιζε τη δολοφονία του Κυβερνήτη.
- Η ένταση κορυφώθηκε όταν ο Καποδίστριας φυλάκισε τον πρόκριτο της Μάνης, Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη θεωρώντας τον υπεύθυνο για αντικυβερνητικές κινήσεις.

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 ο Κωνσταντίνος και Γεώργιος Μαυρομιχάλης δολοφόνησαν τον Καποδίστρια στο Ναύπλιο.

ΑΠΟΤΗΝ ΑΦΙΞΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1833) ΕΩΣ ΤΗΝ 3^Η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1843

Η εκλογή και η άφιξη του Όθωνα στην Ελλάδα

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια ξεσπά εμφύλιος πόλεμος

→ Οι Δυνάμεις επεμβαίνουν στα ελληνικά πράγματα για να αποτρέψουν μία εστία αναταραχής στη νοτιοανατολική Μεσόγειο, εξέλιξη που θα έβλαπτε τα συμφέροντά τους.

- 1) Όρισαν **βασιλιά της Ελλάδας τον Όθωνα**, το 17χρονο γιο του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου Α' (**Συνθήκη του Λονδίνου 1832**)
- 2) Ορίστηκε ως πολίτευμα η απόλυτη μοναρχία
- 3) Οι Δυνάμεις δίνουν στην Ελλάδα 20.000.000 φράγκα ως πρώτη δόση ενός δανείου ύψους 60.000.000 φράγκων.

Η περίοδος της Αντιβασιλείας (1833-1835)

Ο Όθωνας ήταν ανήλικος και συμφωνήθηκε ότι την εξουσία θα ασκούσε μέχρι την ενηλικίωση του (1835), η Αντιβασιλεία,

Επιτροπή από Βαυαρούς αξιωματούχους διορισμένους από τον πατέρα του Όθωνα

- **Άρμανσπεργκ**, πρωθυπουργός και υπουργός Εξωτερικών
- **Μάουερ**, αρμόδιος για την εκπαίδευση, τη δικαιοσύνη και την εκκλησία
- **Χάιντεκ**, υπεύθυνος για τις ένοπλες δυνάμεις

ΣΤΟΧΟΣ : η οικοδόμηση ενός σύγχρονου κατά τα δυτικά πρότυπα εθνικού κράτους με βασικές επιδιώξεις

1. εθνική ανεξαρτησία
2. βασιλική απολυταρχία
3. συγκεντρωτικό σύστημα διακυβέρνησης

Διοίκηση

Η διοίκηση του κράτους ήταν συγκεντρωτική.

Η Ελλάδα διαιρέθηκε σε 10 νομούς

Η πρωτεύουσα το 1834 μεταφέρθηκε από το Ναύπλιο στην Αθήνα, για να τονισθεί η θέση ότι το νέο κράτος είναι κληρονόμος της αρχαίας Ελλάδας

Στρατός

3.500 Βαυαροί στρατιωτικοί που είχαν έρθει μαζί με τον Όθωνα στην Ελλάδα αποτέλεσαν τη βάση του στρατού.

Πολλοί Έλληνες αγωνιστές που δε χρησιμοποιήθηκαν στον ελληνικό στρατό έμειναν χωρίς πόρους γεγονός που προκάλεσε μεγάλη δυσαρέσκεια → πολλοί στράφηκαν στη ληστεία

Δικαιοσύνη

Η δικαιοσύνη αναδιοργανώθηκε, ιδρύθηκαν δικαστήρια και συντάχθηκαν νέοι νόμοι

Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση αναμορφώθηκε. Ιδρύθηκαν

- ⇒ **Αλληλοδιδασκτικά σχολεία** επταετούς φοίτησης για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
- ⇒ **τριτάξια Ελληνικά σχολεία** για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που βρίσκονταν στις πρωτεύουσες των επαρχιών
- ⇒ **τετρατάξια Γυμνάσια** (Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση) στις πρωτεύουσες των νομών
- ⇒ **Πανεπιστήμιο στην Αθήνα**, το 1837
- ⇒ **Το Πολυτεχνικό Σχολείο** (1837) πρόδρομος του σημερινού Πολυτεχνείου.

Η εκπαίδευση των κοριτσιών παραμελήθηκε.

Εκκλησία

Η ελληνική εκκλησία ορίστηκε αυτοκέφαλη, δηλαδή χωρίστηκε διοικητικά από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, επειδή το Πατριαρχείο βρισκόταν σε οθωμανικό έδαφος υπό την άμεση επιρροή του σουλτάνου.

Διατάχθηκε το κλείσιμο των μοναστηριών που είχαν μικρό αριθμό μοναχών

Η στάση των Ελλήνων

Οι Έλληνες απέναντι στην Αντιβασιλεία υπήρξαν αρχικά δύσπιστοι και στη συνέχεια αποκάλυπτα εχθρικοί.

- Αναπτύχθηκαν συνωμοτικές κινήσεις με σκοπό την ανατροπή της Αντιβασιλείας
- Σημειώθηκαν και ανοιχτές εξεγέρσεις (Μεσσηνία, 1834)

Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα (1835-1843)

Μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης από τον Όθωνα (Μάιος 1835) η κατάσταση παραμένει ίδια.

Ο βασιλιάς προσπάθησε να περιορίσει την επιρροή των κομμάτων ενισχύοντας κατά περιόδους ένα από αυτά και βάζοντας στο περιθώριο τα άλλα.

Η πολιτική αυτή συνάντησε έντονες αντιδράσεις που εκφράστηκαν αρχικά με εξεγέρσεις τοπικού χαρακτήρα (Υδρα, Μεσσηνία)

Η 3^η Σεπτεμβρίου 1843

- Η δεινή οικονομική κατάσταση των αγροτών
- Η ληστεία στην ύπαιθρο που διογκωνόταν
- Η αδυναμία της Ελλάδας να ξεχρεώσει τα δάνεια με αποτέλεσμα οι Δυνάμεις να επιβάλλουν οικονομικό έλεγχο στη χώρα και περικοπή των κρατικών δαπανών

➔ προκάλεσαν τις αντιδράσεις του λαού και αρχικά των στρατιωτικών που περικόπηκαν οι μισθοί τους και στράφηκαν εναντίον του Όθωνα.

Η γενική αναταραχή οδήγησε **σε έντονη πολιτική κινητοποίηση** με πρωτεργάτες τους Αλ. Μαυροκορδάτο, Ι. Κωλέττη, Αν. Μεταξά και Αν Λόντο, δηλαδή πολιτικούς όλων των κομμάτων.

Κοινή πεποίθηση ήταν ότι η παραχώρηση συντάγματος θα απάλλαζε τη χώρα από τους Βαυαρούς και θα την ανακούφιζε από την οικονομική και κοινωνική κρίση.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

- ⇒ Τη νύχτα της 2^{ης} προς την 3^η Σεπτεμβρίου 1843 δυνάμεις της φρουράς της Αθήνας και πολλοί πολίτες με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Δημήτριο Καλλέργη και τον αγωνιστή του '21 Μακρυγιάννη, συγκεντρώθηκαν έξω από τα ανάκτορα (σημερινή Βουλή) και απαίτησαν σύνταγμα
- ⇒ Ο Όθωνας αρχικά αρνήθηκε αλλά τελικά υποχρεώθηκε να προκηρύξει εκλογές για Εθνοσυνέλευση, που θα ψήφιζε σύνταγμα.

ΑΠΟΤΗΝ 3^Η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1843 ΕΩΣ ΤΗΝ ΕΞΩΣΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1862)

Η καθιέρωση της συνταγματικής μοναρχίας

Η εθνοσυνέλευση μετά το κίνημα του 1843 ψηφίζει σύνταγμα.

Το Σύνταγμα του 1844

1. Θεσπίζεται η συνταγματική μοναρχία
2. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από κοινού από τον βασιλιά, τη Γερουσία (ισόβια μέλη διορισμένα από το βασιλιά) και τη Βουλή (μέλη εκλεγμένα από το λαό)
3. Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από το βασιλιά μέσω υπουργών που ο ίδιος διορίζει και παύει.

Το σύνταγμα του 1844 διέθετε και ορισμένα φιλελεύθερα στοιχεία όπως άρθρα για τις ατομικές ελευθερίες.

Η διαμάχη αυτοχθόνων – ετεροχθόνων

Στην Εθνοσυνέλευση εκφράστηκε με ένταση η αντίθεση μεταξύ και ετεροχθόνων και αυτοχθόνων

αυτόχθονες

(Έλληνες γεννημένοι σε περιοχές που εντάχθηκαν στο ελληνικό κράτος)

ετερόχθονες

(Έλληνες γεννημένοι σε περιοχές έξω από τα σύνορα του ελληνικού κράτους)

Διαμαρτύρονταν οι αυτόχθονες για την κατάληψη θέσεων στη δημόσια διοίκηση από ετερόχθονες (λόγω μόρφωσης). Μετά από έντονες πιέσεις των αυτοχθόνων που αποτελούσαν την πλειοψηφία της Εθνοσυνέλευσης, αποφασίστηκε οι ετερόχθονες,

- δίχως να χάσουν το δικαίωμα του πολίτη, να μην επιτρέπεται να διοριστούν σε θέσεις διοίκησης (δεν αποκλείονταν από την εκπαίδευση και το στρατό)
- να μπορούν να εκλεγούν βουλευτές μόνο σε ορισμένους οικισμούς ετεροχθόνων, εάν αυτοί διέθεταν ορισμένο αριθμό κατοίκων

Η λειτουργία του πολιτεύματος

Θετική εξέλιξη αποτέλεσε η καθιέρωση κοινοβουλευτικών θεσμών

Σημεία δυσλειτουργίας του πολιτεύματος

- ⇒ οι υπερεξουσίες του βασιλιά νόθευαν το δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματος
- ⇒ τα κόμματα συνεχίζουν τη δράση τους χωρίς να έχουν επίσημη αναγνώριση.
- ⇒ Στις εκλογές του 1844 που ακολούθησαν χρησιμοποιήθηκαν αθέμιτα μέσα (καλπονοθεία, εκβιασμοί, χρηματισμοί) για να επηρεαστούν οι ψηφοφόροι. Τέτοιες μεθόδους εφάρμοσε κυρίως του γαλλικό κόμμα και ο ηγέτης του, ο Ιωάννης Κωλέττης, που αναδείχτηκε νικητής των εκλογών
- ⇒ Κατά την πρωθυπουργία του (1844-1847), ο Κωλέττης συνεργάστηκε με τον Όθωνα, παραβίασε κατ' επανάληψη το σύνταγμα, αγνόησε τη Βουλή και χρησιμοποίησε κρατικούς πόρους για την εξυπηρέτηση των ψηφοφόρων του.

Μεγάλη Ιδέα και αλυτρωτισμός

Για να αναπτυχθεί το φτωχό ελληνικό κράτος καθώς οι περισσότεροι Έλληνες ζούσαν έξω από τα σύνορά του θεωρήθηκε αναγκαία

Η διεύρυνση των ελληνικών συνόρων ώστε να ενταχθούν στο ελληνικό κράτος και οι ελληνικοί πληθυσμοί που βρίσκονταν υπό ξένη, κυρίως οθωμανική κατοχή, γεγονός που θα εξασφάλιζε την ανάπτυξη και την πρόοδο του ελληνικού κράτους

Η ιδέα αυτή κυκλοφορούσε από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, ο Κωλέττης όμως χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο Μεγάλη Ιδέα (αξίζει όλο το έθνος να αγωνιστεί γι' αυτή) σε ομιλία του στην Εθνοσυνέλευση το 1844.

- Η Μεγάλη Ιδέα έγινε αποδεκτή από την ελληνική κοινωνία,
- Υιοθετήθηκε ως επίσημη κρατική πολιτική
- Σφράγισε τη ζωή και την ιδεολογία του ελληνισμού μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα

Οι Έλληνες που ζούσαν στην οθωμανική αυτοκρατορία ονομάστηκαν **αλύτρωτοι** και η πολιτική που στόχευε στην ένταξη των αλύτρωτων πληθυσμών και των εδαφών τους στον κορμό του ελληνικού κράτους, **αλυτρωτισμός**.

Μία άλλη θέση

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και το αγγλικό κόμμα υποστήριζε ότι μόνο αν προηγούνταν η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας θα ήταν εφικτή και η εδαφική της επέκταση. Η άποψη αυτή έβρισκε λιγότερους υποστηρικτές.

Ο Κριμαϊκός Πόλεμος (1854-1856) και ο ελληνισμός

Το 1854 ξέσπασε ρωσοτουρκικός πόλεμος.

Η Αγγλία και η Γαλλία τάχθηκαν στο πλευρό του σουλτάνου και ο πόλεμος μεταφέρθηκε στη ρωσική χερσόνησο της Κριμαίας.

Ο Όθωνας και πολλοί Έλληνες θεώρησαν το γεγονός μια καλή ευκαιρία για διεύρυνση των ελληνικών συνόρων.

Στις αρχές του 1854, Έλληνες στρατιωτικοί οργάνωσαν εξεγέρσεις στη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τη Μακεδονία.

Τα αγγλικά και γαλλικά στρατεύματα, σχεδόν αμέσως κατέλαβαν τον Πειραιά (1854-1857) απαιτώντας από τον Όθωνα να τηρήσει η Ελλάδα αυστηρή ουδετερότητα.

- Η Ρωσία ηττήθηκε στον Κριμαϊκό πόλεμο.
- Ο σουλτάνος κάτω από τις πιέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων προχωρεί σε μεταρρυθμίσεις γνωστές ως **Χάτι Χουμαγιούν** (1856), με στόχο τη διασφάλιση της ισότητας όλων των υπηκόων της οθωμανικής αυτοκρατορίας ανεξάρτητα από φυλή ή θρήσκευμα → εγκαινιάζεται μία περίοδος ανάπτυξης των Ελλήνων της οθωμανικής αυτοκρατορίας

Στην Ελλάδα τα τρία παλαιά κόμματα (αγγλικό, γαλλικό, ρωσικό) έπαψαν να υπάρχουν, καθώς μετά τις εξελίξεις του Κριμαϊκού πολέμου η ελληνική κοινή γνώμη έχασε την εμπιστοσύνη της και στις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις.

Η έξωση του Όθωνα (1862)

Η βαθμιαία αστικοποίηση της Ελλάδας, αν και περιορισμένη ακόμα, είχε φέρει στο κοινωνικοπολιτικό προσκήνιο **μία νέα γενιά πολιτικών** με φιλελεύθερες ιδέες που εκτιμούσαν ότι ο Όθωνας δεν είχε πλέον τίποτα να προσφέρει στη χώρα.

Έτσι την περίοδο 1859-1862 το κοινωνικό ρεύμα εναντίον του Όθωνα ενισχύθηκε.

⇒ Στο Ναύπλιο, το κυριότερο αντιοθωνικό κέντρο, ξέσπασε την 1^η Φεβρουαρίου 1862 επανάσταση (Ναυπλιακά), που αν και δεν πέτυχε, έδειξε τη φθορά του καθεστώτος.

⇒ Τον Οκτώβριο του 1862 στασίασε και η φρουρά της Αθήνας

Ο Όθωνας κηρύχτηκε έκπτωτος και υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τη χώρα. Έφυγε για το Μόναχο όπου πέθανε το 1867.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΩΣΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1862) ΕΩΣ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΓΟΥΔΙ

Ο Γεώργιος Α΄ βασιλιάς των Ελλήνων – Η ενσωμάτωση των Επτανήσων

Οι Δυνάμεις αναγορεύουν βασιλιά των Ελλήνων το 18χρονο δανό πρίγκιπα Γουλιέλμο – Γεώργιο Γκλύξμπουργκ με το όνομα Γεώργιος.

Το 1863 η Αγγλία πιεζόμενη σοβαρά από τους αγώνες των ριζοσπαστών Επτανησίων για ένωση με την Ελλάδα, προσφέρει στο νέο βασιλιά της Ελλάδας τα νησιά του Ιονίου.

Η επίσημη ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος έγινε το 1864.

Το Σύνταγμα του 1864

Η Εθνοσυνέλευση του 1863 που είχε ήδη συγκληθεί, είχε σκοπό την ψήφιση συντάγματος.

- 1) Το νέο σύνταγμα θεμελιωνόταν **στη δημοκρατική αρχή**, δηλαδή αναγνώριζε το λαό ως κυρίαρχο όργανο του πολιτεύματος.
- 2) Ο βασιλιάς οριζόταν ανώτατος άρχοντας της πολιτείας. → Θεσπιζόταν ως νέο πολίτευμα **η βασιλευόμενη δημοκρατία**.
- 3) Τη νομοθετική εξουσία θα ασκούσαν από κοινού ο βασιλιάς και η Βουλή.
- 4) Η Γερουσία καταργήθηκε ως θεσμός αντιδημοκρατικός.
- 5) Δικαίωμα ψήφου είχαν οι άνδρες που είχαν συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας τους.
- 6) Η εκτελεστική εξουσία θα ασκούσαν από το βασιλιά με διορισμένους υπουργούς από τον ίδιο.
- 7) Η δικαστική εξουσία κηρύχθηκε ανεξάρτητη.

Εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις

Ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος ήταν πολιτικός που δέσποσε στην πολιτική την περίοδο 1864-1881.

Ως πρωθυπουργός

- 1) προχώρησε σε διανομή των εθνικών γαιών (1871) που είχαν μείνει αδιάθετες
- 2) επιδίωξε τη διεύρυνση των ελληνικών συνόρων
- 3) ερχόταν συχνά σε αντίθεση με το βασιλιά, κυρίως σε θέματα εξωτερικής πολιτικής → ο βασιλιάς απομάκρυνε τον Κουμουνδούρο από την πρωθυπουργία όταν αποφάσισε την αποστολή ελληνικού στρατού για την ενίσχυση της κρητικής επανάστασης των ετών 1866-1869.

Δυσλειτουργίες του κοινοβουλευτισμού – Παράγοντες αστάθειας

1. ρουσφέτια και μικροπολιτικές πρακτικές

Οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν ήταν μόνιμοι και πολλοί πολίτες κατέφευγαν σε πιέσεις προς τους πολιτικούς για να εξασφαλίσουν κάποιο διορισμό στο δημόσιο. Δεν υπήρχαν συγκροτημένα κόμματα οπότε οι βουλευτές, με τη σειρά τους, στήριζαν στη Βουλή εκείνον τον πολιτικό αρχηγό που θα εξασφάλιζε περισσότερους διορισμούς των δικών τους οπαδών.

2. Ο βασιλιάς ήταν ο σημαντικότερος παράγοντας πολιτικής αστάθειας. Όταν διαφωνούσε με μία κυβέρνηση δε δίσταζε να την ανατρέψει.

Η αρχή της δεδηλωμένης

Ο Χαρίλαος Τρικούπης, ένας νέος πολιτικός, εξέφρασε σε ένα άρθρο με τον τίτλο «Τίς πταίει;» το 1874, την αντίθεση του στις πρακτικές του βασιλιά. Η άποψη του Τρικούπη ήταν ότι ο βασιλιάς θα έπρεπε να διορίζει πρωθυπουργό μόνον εκείνον που είχε τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της Βουλής, δηλαδή την υποστήριξη της πλειοψηφίας των βουλευτών.

Αντιμέτωπος με αυτήν την κριτική, ο Γεώργιος διόρισε το 1875, τον επικριτή του Χαρίλαο Τρικούπη προσωρινό πρωθυπουργό για να πραγματοποιηθούν εκλογές.

Στη νέα Βουλή, ο Γεώργιος εκφώνησε ένα λόγο γραμμένο από τον Τρικούπη (Λόγος του Θρόνου) όπου αναγνώριζε την «**αρχή της δεδηλωμένης**»

Έτσι αρχίζει μία νέα φάση στην πολιτική ζωή της Ελλάδας.

Ο δικομματισμός

Τα μικρά κόμματα μετά την καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης δε μπορούσαν αυτόνομα να παίζουν κάποιο σημαντικό ρόλο → είτε εξαφανίστηκαν

→ είτε ενσωματώθηκαν σε μεγαλύτερα κόμματα

Τη δεκαετία 1885-1895 εναλλάσσονταν στην εξουσία δύο κόμματα με επικεφαλής

1. το Χαρίλαο Τρικούπη
2. το Θόδωρο Δηλιγιάννη

Το πρόγραμμα του Χαρίλαου Τρικούπη

Στόχος → η δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους οικονομικά ανεπτυγμένου

Βασικά σημεία της πολιτικής του

- η κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής (σιδηροδρομικό δίκτυο, οδοποιία, διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου) που θα στήριζαν την οικονομική ανάπτυξη
- η ανασυγκρότηση των ένοπλων δυνάμεων
- η εξυγίανση της δημόσιας διοίκησης μέσω της θέσπισης αντικειμενικών κριτηρίων πρόσληψης
- η επιδίωξη ειρηνικής συμβίωσης με την οθωμανικής αυτοκρατορία

Μέτρα για επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι

- 1) βαρύτατη φορολογία
- 2) σύναψη μεγάλων δανείων με τράπεζες του εξωτερικού
- 3) προνομιακοί όροι στους Έλληνες κεφαλαιούχους του εξωτερικού για επενδύσεις

Οι θέσεις του Θεόδωρου Δηλιγιάννη

1. μικρότερη δυνατή φορολόγηση
2. δυσβάσταχτα τα μέτρα του Τρικούπη για τα μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα και εύνοια του Τρικούπη προς τους οικονομικά ισχυρούς
3. θεμιτή η εναλλαγή οπαδών της εκάστοτε κυβέρνησης στις κρατικές θέσεις → προχώρησε στην κατάργηση του τρικουπικού νόμου περί «προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων»

Η πορεία προς την οικονομική και εθνική κρίση

Το 1893 ο Χαρίλαος Τρικούπης κηρύσσει την πτώχευση της χώρας αδυνατώντας να ανταποκριθεί στις οικονομικές της υποχρεώσεις.

Στις εκλογές του 1895 ο Τρικούπης δεν εκλέχτηκε ούτε βουλευτής.

Νέος πρωθυπουργός εκλέχτηκε ο **Θ. Δηλιγιάννης** που ήρθε αντιμέτωπος με σωρό προβλημάτων.

Το 1896 ξέσπασε επανάσταση στην Κρήτη. Πιεζόμενος από την κοινή γνώμη, που εμπνεόταν από τη Μεγάλη Ιδέα, έστειλε στρατό στην Κρήτη (Φεβρουάριος 1897)

Ο πόλεμος του 1897 και οι πολιτικές εξελίξεις έως το 1908

Στη Θεσσαλία αρχίζει ελληνοτουρκικός πόλεμος όπου ο ελληνικός στρατός με αρχηγό το διάδοχο του θρόνου, Κωνσταντίνο, ηττήθηκε.

Οι οθωμανικές δυνάμεις έφτασαν ως τη Λαμία και σταμάτησαν τις επιχειρήσεις εκκενώνοντας τη Θεσσαλία μόνο αφού ο σουλτάνος έλαβε τη διαβεβαίωση από τις Δυνάμεις ότι η Ελλάδα θα πλήρωνε τεράστια πολεμική αποζημίωση.

⇒ Για την καταβολή της αποζημίωσης η Ελλάδα αναγκάστηκε να πάρει ένα νέο δάνειο.

⇒ Υποχρεώθηκε η χώρα να δεχτεί μία επιτροπή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (ΔΟΕ) που ανέλαβε τη διαχείριση των κυριότερων ελληνικών δημόσιων εσόδων με σκοπό να διασφαλιστεί η καταβολή της αποζημίωσης

Μετά την ήττα του 1897 η λαϊκή δυσαρέσκεια εναντίον των πολιτικών και των Ανακτόρων συνεχώς μεγάλωνε.

Ο Γεώργιος συνέχιζε να παρεμβαίνει αποφασιστικά στην άσκηση της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής,

⇒ οι συνεχείς παρεμβάσεις του ίδιου όσο και των μελών της βασιλικής οικογένειας στην πολιτική ζωή και στη λειτουργία των ένοπλων δυνάμεων οδήγησαν στο κίνημα στο Γουδί το 1909.

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ (1821 – 1905)

1821 – Η επανάσταση στην Κρήτη καταπνίγηκε από τις αιγυπτιακές δυνάμεις του Μοχάμετ Άλι ο οποίος κράτησε τον έλεγχο του νησιού **μέχρι το 1840**, οπότε η Κρήτη τέθηκε ξανά υπό οθωμανική κυριαρχία.

Κρητικό ζήτημα

Ονομάστηκαν οι προσπάθειες των Ελλήνων της Κρήτης, των ελεύθερων Ελλήνων του ελληνικού κράτους για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, καθώς και η εμπλοκή της οθωμανικής αυτοκρατορίας και των Δυνάμεων σε αυτές.

1866 – 1869 Μεγάλη Κρητική Επανάσταση

Παρά τις αρχικές επιτυχίες καταπνίγηκε.

Ιδιαίτερη στιγμή της επανάστασης υπήρξε η ανατίναξη μιας ομάδας επαναστατών στη μονή Αρκαδίου (κοντά στο Ρέθυμνο) → το **ολοκαύτωμα του Αρκαδίου του Νοέμβριου του 1866** προκάλεσε συγκίνηση στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

1868 – Οργανικός Νόμος

Ο σουλτάνος παραχωρεί τον Οργανικό Νόμο, ένα είδος τοπικού συντάγματος

- πρόσληψη χριστιανών υπαλλήλων στη διοίκηση
- συμμετοχή χριστιανών αντιπροσώπων στη Γενική Διοίκηση
- ισοτιμία τουρκικής και ελληνικής γλώσσας
- μεικτά δικαστήρια (αποτελούμενα από χριστιανούς και μουσουλμάνους)

1878 – Σύμβαση της Χαλέπας

Ο σουλτάνος παραχωρεί τη Σύμβαση της Χαλέπας (προάστιο των Χανίων). Σύμφωνα με αυτήν

1. ο Γενικός Διοικητής θα μπορούσε να είναι και χριστιανός
2. στη Γενική Διοίκηση θα πλειοψηφούσαν χριστιανοί
3. θεσπίζεται καθεστώς **ημιαυτονομίας**

Η Σύμβαση της Χαλέπας θα καταργηθεί με πρόσχημα μία ακόμα αποτυχημένη επανάσταση των Κρητών **το 1889**.

Η επανάσταση του 1896-1897

Εξελίχθηκε σε ελληνοτουρκικό πόλεμο, όπου η Ελλάδα ηττήθηκε.

Κρητική Πολιτεία 1897

Μετά από παρέμβαση των Δυνάμεων, ο σουλτάνος αναγνώρισε τη δημιουργία **αυτόνομης Κρητικής Πολιτείας** με ύπατο αρμοστή τον πρίγκιπα Γεώργιο, δευτερότοκο γιο του βασιλιά της Ελλάδας Γεώργιου.

Υπουργός Δικαιοσύνης της Κρητικής Πολιτείας διορίστηκε ένας νέος πολιτικός, ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

1905 – Επανάσταση στο Θέρισο

Η ολιγωρία του ύπατου αρμοστή της Κρήτης στο ζήτημα της ένωσης με την Ελλάδα προκάλεσε την έκρηξη μιας νέας επανάστασης στο Θέρισο των Χανίων με επικεφαλής τους Ελευθέριο Βενιζέλο, Κωνσταντίνο Φούμη και Κωνσταντίνο Μάνο, οι οποίοι κήρυξαν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Ο Γεώργιος αντικαταστάθηκε στη θέση του αρμοστή από τον Αλέξανδρο Ζαΐμη.

Οι Δυνάμεις αναμειγνύονται άμεσα στο κρητικό ζήτημα, επιδιώκοντας τη διατήρηση των ισορροπιών στην περιοχή και αποτρέπουν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΤΩΝ ΑΛΛΗΛΟΣΥΓΚΡΟΥΟΜΕΝΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ

Βαλκάνια 19^{ος} αιώνας → αλληλοσυγκρουόμενες εθνικές επιδιώξεις των βαλκανικών λαών

- ⇒ Σέρβοι / αυτόνομοι 1812-1815
- ⇒ Έλληνες / ιδρύουν ανεξάρτητο εθνικό κράτος 1830
- ⇒ Βούλγαροι / ιδρύουν Εξαρχία, ανακηρύσσουν ανεξάρτητη βουλγαρική εκκλησία 1870

Η βαλκανική κρίση των ετών 1875-1878

Ξεσπούν στα Βαλκάνια επαναστάσεις που στηρίζονται στις εθνικές ιδεολογίες

- Στην Ερζεγοβίνη, στη Βοσνία, στη Βουλγαρία (1875-1876)
  - Η οθωμανική αυτοκρατορία απαντά με μαζικές σφαγές και η Ρωσία αντιδρώντας της κηρύσσει τον πόλεμο το 1877
- Επανάστασεις ελληνικών πληθυσμών στη Θεσσαλία, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο, στην Κρήτη (1878)

Η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (Φεβρουάριος 1878)

Η νίκη της Ρωσίας στο ρωσοτουρκικό πόλεμο οδήγησε στην υπογραφή από το σουλτάνο της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου, το Φεβρουάριο του 1878.

Βασικός όρος : Δημιουργία αυτόνομης ηγεμονίας της Βουλγαρίας, της «Μεγάλης Βουλγαρίας» με πολλές περιοχές στην επικράτειά της με ελληνικούς πληθυσμούς.

Οι αποφάσεις του Αγίου Στεφάνου υπονόμευαν

/ τις ελληνικές επιδιώξεις καθώς και

/ τα αγγλικά συμφέροντα στην περιοχή

Το Συνέδριο του Βερολίνου (Ιούνιος 1878)

Η Μεγάλη Βρετανία και η Γερμανία αντιδρούν στη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου και απαιτούν αναθεώρηση της συνθήκης.

Με πρωτοβουλία τους συγκαλείται, τον Ιούνιο του 1878, το συνέδριο του Βερολίνου

- 1) Απορρίπτεται από την αγγλική και γερμανική διπλωματία η δημιουργία μιας «Μεγάλης Βουλγαρίας»
- 2) Προτείνεται η ίδρυση μιας μικρότερης σε έκταση αυτόνομης Βουλγαρίας και μιας αυτόνομης Ανατολικής Ρωμυλίας (σημερινή νότια Βουλγαρία) υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου
- 3) Η Σερβία, η Ρουμανία και το Μαυροβούνιο κηρύσσονται ανεξάρτητες
- 4) Η Μακεδονία, η Θράκη και η Ήπειρος παρέμειναν στην οθωμανική αυτοκρατορία
- 5) Η διοίκηση της Βοσνίας Ερζεγοβίνης ανατέθηκε στην Αυστροουγγαρία
- 6) Η Κύπρος παραχωρήθηκε στην Αγγλία

Η ενσωμάτωση της Θεσσαλίας και της Άρτας στην Ελλάδα (1881)

Μετά από ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις η Θεσσαλία (εκτός από την Ελασσόνα) και η επαρχία της Άρτας ενσωματώθηκαν στο ελληνικό κράτος (1881).

Η προσάρτηση της Α. Ρωμυλίας από τη Βουλγαρία (1885)

Το 1885 οι Βούλγαροι παραβιάζουν τις αποφάσεις του συνεδρίου του Βερολίνου και προσαρτούν την Ανατολική Ρωμυλία, περιοχή με σημαντική ελληνική παρουσία.

- Η Σερβία αντιδρά και κηρύσσει πόλεμο στη Βουλγαρία
- Στην Ελλάδα η κοινή γνώμη ήθελε ένοπλη επέμβαση, αλλά η κυβέρνηση έμεινε ουδέτερη κάτω από τις πιέσεις των Δυνάμεων

Μακεδονικό ζήτημα και μακεδονικός αγώνας

Μακεδονικό ζήτημα ονομάστηκε ο αγώνας για τον έλεγχο της Μακεδονίας, που ήταν τμήμα της οθωμανικής αυτοκρατορίας

Έλληνες, Βούλγαροι και Σέρβοι διεκδίκησαν με βάση τις εθνικές τους επιδιώξεις την ενσωμάτωση ολόκληρης ή μέρους της Μακεδονίας.

Η σύγκρουση αρχικά εκδηλώθηκε ως αγώνας για τον έλεγχο της εκπαίδευσης και της θρησκευτικής συνείδησης των κατοίκων της περιοχής
Σύντομα πήρε ένοπλη μορφή.

Δράση των Βούλγαρων

- Το 1893 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη από Βούλγαρους της Μακεδονίας η **Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση (ΕΜΕΟ)**
σκοπός: η ένωση των πληθυσμών της Μακεδονίας και της Θράκης, ανεξαρτήτως εθνικότητας για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού και την αυτονόμηση της Μακεδονίας
- Το 1895 ιδρύεται στη Σόφια η **Ανώτατη Μακεδονική Επιτροπή (Komitet)**
στόχος: ο ξεσηκωμός των κατοίκων της Μακεδονίας κατά της οθωμανικής εξουσίας για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Μακεδονίας που θα ενωνόταν με τη Βουλγαρία
το 1898 οργανώνονται στη Μακεδονία ένοπλες ομάδες Βούλγαρων που έμειναν γνωστοί ως «κομιτατζήδες».

Δράση των Ελλήνων

- Το 1896-1897 έφτασαν στη Μακεδονία οι πρώτες ένοπλες ελληνικές ομάδες και άρχισαν να εμπλέκονται σε συγκρούσεις με ομάδες κομιτατζήδων.
- Δραστηριοποιούνται διάφοροι Έλληνες, όπως ο μητροπολίτης Καστοριάς Γερμανός Καραβαγγέλης και οι διπλωμάτες Ίων Δραγούμης και Λάμπρος Κορομηλάς.
- Ξεχωριστή μορφή του μακεδονικού αγώνα υπήρξε ο Παύλος Μελάς

Τον Ιούλιο του 1903 οργανώνεται από την ΕΜΕΟ εξέγερση στη Μακεδονία (εξέγερση του Ίλιντεν) που καταπνίγηκε από τον οθωμανικό στρατό.

Από τις αρχές του 1904 φτάνουν στη Μακεδονία Έλληνες αξιωματικοί.

Στις συγκρούσεις πλέον εμπλέκονται και τουρκικά στρατεύματα.

Το κίνημα των Νεότουρκων (1908)

Η οθωμανική αυτοκρατορία παρουσίαζε εμφανή συμπτώματα παρακμής

- ⇒ Τούρκοι αξιωματικοί, αστοί και διανοούμενοι ιδρύουν την οργάνωση **Ένωση και Πρόδος** με στόχο την αντίδραση σε αυτήν την κατάσταση
ονομάστηκαν Νεότουρκοι, γεγονός που δείχνει ότι προτάσσουν ως βασικό στοιχείο την εθνική και όχι τη θρησκευτική τους ταυτότητα

Το καλοκαίρι του 1908 ξεσπά στη Θεσσαλονίκη το κίνημα των Νεότουρκων που αρχικά προκάλεσε τη συμπάθεια των βαλκανικών λαών εξαιτίας των φιλελεύθερων ιδεών που πρόσβευαν.

- ➔ Υποχρεώνουν το σουλτάνο να παραχωρήσει σύνταγμα
- ➔ Δόθηκε αμνηστία στους ένοπλους Έλληνες και Βούλγαρους

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

Έκταση της Ελλάδας

Είναι σχετικά μικρή → Περιλαμβάνει την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τα νησιά των Κυκλάδων
1864 προσαρτώνται τα νησιά του Ιονίου
1881 προσαρτάται η Θεσσαλία και η Άρτα

Πληθυσμός

Το 1830 καταγράφονται περίπου 750.000 άνθρωποι.

Κατά το 19^ο αιώνα ο πληθυσμός παρουσιάζει ομαλή αύξηση.

Διπλάσιοι ήταν περίπου οι Έλληνες που ζούσαν έξω από τα σύνορα του κράτους.

Σημαντικά αστικά κέντρα ήταν

- η Αθήνα – πρωτεύουσα του κράτους από το 1834. Ο πληθυσμός της δεκαπλασιάστηκε την περίοδο 1840-1907
- η Πάτρα
- η Σύρος
- ο Πειραιάς αναπτύσσεται προς τα τέλη του αιώνα

Αγροτικός τομέας

Δέσποζε στην ελληνική οικονομία

Εθνικές γαίες → αποτελούσαν μεγάλο τμήμα των καλλιεργήσιμων εδαφών, περίπου 5.000.000 στρέμματα. Πρόκειται για εκτάσεις γης που προεπαναστατικά ήταν οθωμανικές ιδιοκτησίες και πέρασαν μετά την επανάσταση στο ελληνικό δημόσιο.

- Το ελληνικό κράτος αρχικά δεν τόλμησε να τις εκμεταλλευτεί
  - είτε διανέμοντάς τις δωρεάν στους Έλληνες αγρότες που τις καλλιεργούσαν και τις διεκδικούσαν
  - είτε πουλώντας τις όπως ζητούσαν οι πρόκριτοι
- Το θέμα των εθνικών γαιών εκκρεμούσε για πολλά χρόνια και έτσι μεγάλο μέρος τους καταπατήθηκε και μετατράπηκε σε ιδιοκτησίες.
- Το 1871 ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος διένειμε όσες εθνικές γαίες είχαν απομείνει.

Το ζήτημα των τσιφλικιών

Μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας το 1881 προέκυψε το μεγάλο πρόβλημα των τσιφλικιών → μεγάλα κτήματα που ανήκαν σε Τούρκους γαιοκτήμονες και καλλιεργούνταν από κολίγους (ακτήμονες Έλληνες αγρότες).

Οι κολίγοι θεώρησαν ότι η γη θα μοιραζόταν σε αυτούς.

Ωστόσο η Ελλάδα είχε δεσμευτεί με διεθνή συνθήκη να σεβαστεί τα περιουσιακά δικαιώματα των Τούρκων ιδιοκτητών, οπότε και τα τσιφλίκια πουλήθηκαν από τους Τούρκους σε Έλληνες κεφαλαιούχους.

Με εξαίρεση τη Θεσσαλία, όπου υπήρχε μεγάλη ιδιοκτησία γης, η ελληνική γεωργία **βασίζονταν στο μικρό αγροτικό κλήρο** που καλλιεργούνταν από τον αγρότη και την οικογένειά του.

Προϊόντα: σταφίδα, ελιές, καπνά και σιτηρά

Ιδιαίτερα η σταφίδα, λόγω της μεγάλης ζήτησης από τις ευρωπαϊκές αγορές, εξελίχθηκε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα σε μοναδική καλλιέργεια (μονοκαλλιέργεια) κυρίως στη ΒΔ Πελοπόννησο.

⇒ συσσώρευση πλούτου

⇒ τοπικές οικονομίες ευάλωτες στις διεθνείς κρίσεις. Όταν κάποιες χρονιές παρουσιάζονταν δυσκολίες στην πώληση της σταφίδας στο εξωτερικό οι τοπικές κοινωνίες κλονίζονταν (σταφιδικές κρίσεις)

Εμπόριο

Ιδίως το εξωτερικό είχε μεγάλη βαρύτητα.

Εξάγονταν σταφίδα, λάδι και άλλα αγροτικά προϊόντα.

Εισάγονταν δημητριακά, κυρίως σιτάρι, υφάσματα και νήματα.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα αυξήθηκαν οι εισαγωγές άνθρακα, ξυλείας και μηχανημάτων

Ναυτιλία

Υπήρξε κύριος μοχλός της οικονομικής ανάπτυξης.

- Η Πάτρα παρέμεινε το κύριο λιμάνι εξαγωγής σταφίδας.
- Η Σύρος αναδείχθηκε σε κύριο εμπορικό κέντρο της χώρας και ένα από τα σημαντικότερα της Μεσογείου.
- Τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα αρχίζει η γρήγορη ανάπτυξη του Πειραιά.

Τραπεζικό σύστημα

Αναπτύσσεται με την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (ΕΤΕ) το 1841. Η ΕΤΕ ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του κράτους και της παραχωρήθηκε το δικαίωμα να εκδίδει χαρτονομίσματα. Μέχρι τότε η ανάγκη χρημάτων μετρητών γινόταν με ιδιωτικό δανεισμό.

Βιομηχανία

Αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς. Εξαιτίας

- 1) της έλλειψης κεφαλαίων
- 2) της μικρής αγοράς
- 3) της έλλειψης πρώτων υλών και καυσίμων
- 4) της χρόνιας έλλειψης εργατικών χεριών
- 5) της πίεσης των φτηνών εισαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων

Ρόλος του κράτους

Ήταν σημαντικός για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας το 19^ο αιώνα.

- ⇒ Κάνει επενδύσεις σε έργα υποδομής
  - ⇒ Διαμορφώνει ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο
- Στόχος ήταν, κυρίως επί Τρικούπη, ο εκσυγχρονισμός της οικονομίας

Το εξελλαδικό ελληνικό κεφάλαιο

Στράφηκε προς την Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του 1870 Ευνοϊκοί παράγοντες

- ⇒ Η πίεση από την οικονομική κρίση του 1873 και
- ⇒ Το ευνοϊκό επενδυτικό πλαίσιο της εποχής του Τρικούπη

Οι επενδύσεις είχαν ωστόσο ευκαιριακό χαρακτήρα.

Γενικά οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας το 19 αιώνα ήταν χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους της δυτικής Ευρώπης, αλλά ήταν οι υψηλότεροι που επιτεύχθηκαν στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου.

Κοινωνία

Χαρακτηριζόταν από αργή αλλά συνεχή μεταβολή.

Κύριος άξονας των αλλαγών ήταν η **βαθμιαία αστικοποίηση**, δηλαδή η ενίσχυση της κοινωνικής θέσης και του ρόλου των αστικών στρωμάτων στο ευρύτερο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας.

Αγρότες

Αποτελούσαν τη συντριπτική πλειονότητα.

- Ήταν μικροϊδιοκτήτες. Εργάζονταν με τις οικογένειες τους και σπάνια μίσθωναν εργατικά χέρια.
- Ακτήμονες κολίγοι της Θεσσαλίας, μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας έχασαν πολλά από τα δικαιώματά τους καθώς οι Έλληνες τσιφλικάδες μπορούσαν να τους διώξουν ανά πάσα στιγμή από τη γη τους.

Αστοί

Τα αστικά στρώματα αποτελούσαν

- Οι επιχειρηματίες που ασχολούνταν με το εμπόριο, τη ναυτιλία, τις τραπεζικές εργασίες, τη βιομηχανία
- Οι δημόσιοι υπάλληλοι

Έπαιζαν δυναμικό ρόλο και ενίσχυναν συνεχώς την παρουσία τους στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα

Εργάτες

Σε μεγάλο βαθμό ήταν γυναίκες και παιδιά, εμφανίστηκαν στην ελληνική κοινωνία αργά λόγω της καθυστερημένης εκβιομηχάνισης.

Ζούσαν σε άθλιες συνθήκες.

Κοινωνικοί μετασχηματισμοί

Η μετανάστευση

- ✓ φαινόμενο συνηθισμένο στο φτωχό ελλαδικό χώρο, εντάθηκε το 19^ο αιώνα με προορισμό συνήθως τις πλούσιες ελληνικές παροικίες του εξωτερικού, ιδίως την Αίγυπτο.
- ✓ Οι σταφιδικές κρίσεις στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, σε συνδυασμό με τη ζήτηση εργατικών χεριών στις ΗΠΑ δημιούργησαν ένα μεταναστευτικό ρεύμα αγροτών, κυρίως από την Πελοπόννησο

Διανομή τσιφλικιών

Οι αγώνες των κολίγων της Θεσσαλίας έφτασαν μέχρι την ένοπλη σύγκρουση με το κράτος (Κιλελέρ, 1910) γεγονός που ώθησε αργότερα στη διανομή των τσιφλικιών.

Εργατικό κίνημα

Αυτήν την εποχή κάνει τα πρώτα του βήματα.

- ✓ Τη δεκαετία του 1870 σημειώθηκαν οι πρώτες απεργίες και κυκλοφόρησαν εφημερίδες και έντυπα που υπερασπίζονταν τα αιτήματα των εργατών.
- ✓ Άρχισαν να διαδίδονται οι σοσιαλιστικές ιδέες, από ορισμένους κύκλους διανοούμενων
- ✓ Το 1891 γιορτάστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η *εργατική Πρωτομαγιά*, στο Παναθηναϊκό στάδιο

Γυναικείο ζήτημα

Η αναγνώριση των δικαιωμάτων των γυναικών

Η θέση της γυναίκας τέθηκε ως ζήτημα στο πλαίσιο των γενικότερων κοινωνικών αναζητήσεων που έφερε η αστικοποίηση.

Κύριο αίτημα ήταν η ανάγκη εκπαίδευσης των γυναικών, που ήταν έως τότε παραμελημένη.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΓΟΥΔΙ (1909) ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ (1913)

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΓΟΥΔΙ (1909)

Παρατηρείται **πολιτική αστάθεια** κατά την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα που εντάθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα

- 1) σοβαρά οικονομικά προβλήματα (1893, πτώχευση / 1898 / Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος)
- 2) δυσκολία στη διάθεση των αγροτικών προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής ύφεσης
- 3) περιορισμένα τα εμβάσματα των Ελλήνων μεταναστών από την Αμερική και την Αίγυπτο
- 4) αδυναμία της πολιτικής ηγεσίας να διαχειριστεί τις εθνικές διεκδικήσεις, με αποτέλεσμα άλλοτε να οδηγεί τη χώρα σε ήττα (πόλεμος του 1897), άλλοτε να κατηγορείται για αδράνεια μπροστά στις εξελίξεις

➔ **κυβερνήσεις σύντομης θητείας** διαδέχονται η μία την άλλη χωρίς καμιά να φαίνεται ικανή να αντιμετωπίσει τα κρίσιμα προβλήματα της χώρας.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Το κύρος των πολιτικών και της μοναρχίας συνεχώς μειωνόταν. Η μοναρχία κατηγορούνταν

- για συνεχείς παρεμβάσεις στις ένοπλες δυνάμεις, που αποδίδονταν από πολλούς στις επιλογές του διαδόχου Κωνσταντίνου
- για τη στάση του ύπατου αρμοστή της Κρήτης πρίγκιπα Γεωργίου, που θεωρήθηκε υπεύθυνος για τη ρήξη με το Βενιζέλο και την επανάσταση του Θερίσου (1905)

Στρατιωτικός Σύνδεσμος

Σε αυτές τις συνθήκες ιδρύθηκε το Μάιο του 1909, ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, μία οργάνωση κατώτερων αξιωματικών.

Τα μέλη του δυσφορούσαν τόσο για το ότι η βασιλική οικογένεια προωθούσε τους ευνοούμενους της στο στρατό όσο και για την κακή κατάσταση των ενόπλων δυνάμεων.

Κίνημα στο Γουδί

Αρχικά η πολιτική ηγεσία προσπάθησε να διαπραγματευτεί με τον Σύνδεσμο.

Στις 12 Αυγούστου 1909 προσπάθησε να συλλάβει την ηγεσία του Συνδέσμου.

Ο Σύνδεσμος ανέθεσε την αρχηγία στο συνταγματάρχη Νικόλαο Ζορμπά και προχώρησε στις 15 Αυγούστου 1909 στην εκδήλωση κινήματος με κέντρο το στρατόπεδο στο Γουδί.

Η κυβέρνηση δε διέθετε τις δυνάμεις για να αντιμετωπίσει τους κινήματιες και έτσι δέχτηκε τους όρους της.

Οι κινήματιες επέστρεψαν στη θέση τους αλλά διατήρησαν ακέραια την οργάνωσή τους.

Αιτήματα

1. αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων
  - ⇒ απομάκρυνση από το στράτευμα των πριγκίπων, δηλαδή του διαδόχου Κωνσταντίνου και των άλλων γιων του βασιλιά
  - ⇒ κατάργηση της ευνοιοκρατίας και
  - ⇒ ανεμπόδιστη βαθμολογική εξέλιξη όλων των αξιωματικών
2. μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση του κράτους
3. στην οικονομία
4. στη δικαιοσύνη
5. στην εκπαίδευση

Ρόλος του Συνδέσμου

Τα γενικότερα αιτήματα του Συνδέσμου ήταν θολά, γενικά και αόριστα αλλά αυτό δεν εμπόδισε την υιοθέτησή τους από την ελληνική κοινωνία.

Το κίνημα στο Γουδί το 1909 λειτούργησε σαν καταλύτης που προκάλεσε μία έκρηξη γενικότερων λαϊκών αιτημάτων, που στρέφονταν κατά της «συναλλαγής» και συνοψίζονταν **στο γενικό αλλά επιτακτικό αίτημα της «Ανόρθωσης»** του κράτους.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1909, ο λαός της Αθήνας, συμμετείχε σε ένα εντυπωσιακό συλλαλητήριο που οργάνωσε ο Σύνδεσμος και διάφορες επαγγελματικές οργανώσεις και εξέφρασε την υποστήριξη του στο κίνημα.

Πολιτικές εξελίξεις

- ⇒ Ο Γεώργιος διόρισε την κυβέρνηση Μαυρομιχάλη μετά την εκδήλωση του κινήματος μέσω της οποίας ο Σύνδεσμος προσπάθησε να υλοποιήσει τις επιδιώξεις του. Ωστόσο η αμοιβαία καχυποψία δεν επέτρεψε να προκύψει κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα.
- ⇒ Η ηγεσία του Συνδέσμου κάλεσε στην Αθήνα τον Ελευθέριο Βενιζέλο που είχε διακριθεί στην πολιτική ζωή της Κρήτης και στους αγώνες των Κρητικών για ένωση με την Ελλάδα.

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ: Η ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1910-1912

Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος μετά το κίνημα στο Γουδί καλεί στην Αθήνα τον Ελευθέριο Βενιζέλο και του προτείνει την πρωθυπουργία

- ο Βενιζέλος αρνείται
- δε συμφωνεί με όσους ήθελαν την κατάργηση της μοναρχίας καθώς θεωρούσε ότι μια τέτοια απόφαση θα δίχαζε το λαό σε μία κρίσιμη εποχή για τις εξελίξεις στα Βαλκάνια

Συμφωνήθηκε ανάμεσα στο Σύνδεσμο, το βασιλιά, το Βενιζέλο και τα παλιά κόμματα να γίνουν εκλογές για την ανάδειξη Αναθεωρητικής Βουλής και όχι Συντακτικής, όπως ζητούσαν ορισμένοι.

Μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου και του Αυγούστου του 1910, το κόμμα του Βενιζέλου, το Κόμμα των Φιλελευθέρων, που αποτελούνταν από νέους πολιτικούς κέρδισε την πλειοψηφία στη Βουλή.

Αναθεωρημένο σύνταγμα του 1911

1. προστατεύονταν αποτελεσματικότερα οι ατομικές ελευθερίες
2. επέτρεπε την απαλλοτρίωση της γης από ιδιοκτήτες προκειμένου να μοιραστούν σε ακτήμονες
3. θέσπιζε τη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων
4. απαγόρευε στους στρατιωτικούς και στους δημόσιους υπαλλήλους να εκλέγονται βουλευτές
5. καθιέρωνε υποχρεωτική δωρεάν εκπαίδευση

Σημαντικό ήταν το έργο και οι παρεμβάσεις για την προώθηση των μεταρρυθμίσεων της ολιγομελούς ομάδας των **Κοινωνιολόγων** με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου.

Ένοπλες δυνάμεις

Ο Βενιζέλος

- ⇒ επιχείρησε αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων
- ⇒ φρόντισε να αποκτήσει επιρροή στο στράτευμα
- ⇒ επιδίωξε την αξιοποίηση όλων των αξιωματικών
- ⇒ επανέφερε στην ηγεσία του στρατού το διάδοχο Κωνσταντίνο, επιλογή που προκάλεσε αντιδράσεις ανάμεσα στους βενιζελικούς

ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο Βενιζέλος προωθούσε τις παραπάνω μεταρρυθμίσεις εκτιμώντας ότι η Ελλάδα σύντομα θα εμπλεκόταν σε πόλεμο προκειμένου να πετύχει τους εθνικούς της στόχους.

Έτσι ερμηνεύεται η συμβιβαστική στάση του Βενιζέλου απέναντι στη μοναρχία, τα μέτρα που προώθησε υπέρ των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων και η στρατιωτική ανασυγκρότηση της χώρας.

Στις εκλογές του Μαρτίου του 1912, το Κόμμα των Φιλελευθέρων θριάμβευσε.

Μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας πίστευε ότι ο Βενιζέλος ήταν ο ηγέτης που μπορούσε να επιλύσει μεγάλα εθνικά και κοινωνικά ζητήματα.

Το πολιτικό σκηνικό της χώρας αλλάζει ριζικά με την εκλογή μεγάλου αριθμού νέων βουλευτών.

ΟΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ (1912-1913)

Τα αίτια

1. Οι διώξεις Νεότουρκων εις βάρος των αλλοεθνών πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με στόχο τον πλήρη εκτουρκισμό τους
2. Η επιδίωξη προστασίας των πληθυσμών από τους ομοεθνείς Βαλκανικούς λαούς που αναζωπύρωνε τα εθνικά τους αισθήματα (Έλληνες, Σέρβοι, Βούλγαροι)
3. Η επιθυμία των βαλκανικών λαών να προσαρτήσουν εδάφη της οθωμανικής αυτοκρατορίας στη Βαλκανική
4. Η ανάμειξη των Μεγάλων Δυνάμεων
  - Η Γερμανία είχε διεισδύσει οικονομικά στην οθωμανική αυτοκρατορία ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα
  - Η Ιταλία, με οικονομική κίνητρα, επιτέθηκε το Σεπτέμβριο του 1911 εναντίον της Λιβύης (οθωμανική κτήση) και κατέλαβε τα Δωδεκάνησα (Μάιος 1912)
  - Η Αυστροουγγαρία, που από το 1878 είχε τη διοίκηση της οθωμανικής επαρχίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, προχώρησε σε πλήρη προσάρτηση της περιοχής το 1908.
  - Η Αγγλία, η Γαλλία, η Ρωσία πλήττονται στα συμφέροντα τους
5. Η εξασθένιση οικονομική και πολιτική της Οθωμανικής αυτοκρατορίας

Προς τη σύγκρουση – Οι βαλκανικές συμμαχίες

Η πολιτική του Βενιζέλου αρχικά ήταν κατευναστική προς τις προκλήσεις των Νεότουρκων γιατί θεωρούσε ότι η Ελλάδα δε ήταν επαρκώς προετοιμασμένη για πόλεμο.

Την άνοιξη του 1911 υιοθετεί την **τακτική της βαλκανικής συνεννόησης** καθώς η πολεμική σύγκρουση φαινόταν κοντά → Υπογράφηκε την άνοιξη του 1912 συνθήκες συμμαχίας ανάμεσα στη Σερβία, τη Βουλγαρία, την Ελλάδα και το Μαυροβούνιο.

Ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος (Οκτώβριος 1912- Μάιος 1913)

Αφορμή

Η απαίτηση των βαλκανικών λαών από το σουλτάνο να σέβεται τα δικαιώματα των χριστιανικών εθνοτήτων που ζούσαν στην οθωμανική αυτοκρατορία και να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις προς όφελός τους (αρχές Οκτωβρίου 1912). Ο σουλτάνος αρνείται

ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ

- ⇒ Ο ελληνικός στρατός με αρχηγό τον διάδοχο Κωνσταντίνο προελαύνει στην Μακεδονία καταλαμβάνοντας πολλές περιοχές (video)
- ⇒ Οι Σέρβοι κατέλαβαν στα Σκόπια και το Μοναστήρι και προωθήθηκαν μέχρι το Δυρράχιο (σημερινή Αλβανία)
- ⇒ Οι Βούλγαροι έφτασαν σε μικρή απόσταση από τη Θεσσαλονίκη και μετά την κατάληψη της Δ. Θράκης και της Αν. Μακεδονίας, κατευθύνονταν στη Θεσσαλονίκη

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ

Ο Βενιζέλος παρά τις αντιρρήσεις του διαδόχου Κωνσταντίνου, δίνει εντολή στον ελληνικό στρατό να προελάσει και να καταλάβει τη Θεσσαλονίκη, προλαβαίνοντας τις κινήσεις των Βούλγαρων

- Το απόγευμα της 26^{ης} Οκτωβρίου 1912 ο ελληνικός στρατός έμπαινε στην πόλη.
- Μετά από επίπονη πολιορκία καταλαμβάνονται τα Ιωάννινα (22 Φεβρουαρίου 1913) και εξασφαλίζεται ο έλεγχος όλης της Ηπείρου.

ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ο ελληνικός στόλος με επικεφαλής το ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη, ανάγκασε τον τουρκικό στόλο να κλειστεί στα Στενά και έθεσε υπό τον έλεγχό του τα νησιά του Β. και Αν. Αιγαίου (Θάσος, Σαμοθράκη, Χίος, Λήμνος, Τένεδος, Ίμβρος, Σάμος, Ικαρία)

Η συνθήκη του Λονδίνου (17 Μαΐου 1913)

Τερματίζεται ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος

1. Η Οθωμανική αυτοκρατορία εγκαταλείπει σχεδόν όλα τα ευρωπαϊκά – βαλκανικά εδάφη
2. Το μέλλον των νησιών του Β. και Αν. Αιγαίου, της χερσονήσου του Αγίου Όρους και το καθεστώς της Αλβανίας θα καθορίζονταν από τις Δυνάμεις. Αναγνωρίστηκε ανεξάρτητο κράτος η Αλβανία (29 Ιουλίου 1913)
3. Τα Δωδεκάνησα παραμένουν υπό ιταλική κατοχή

Η δολοφονία του βασιλιά Γεωργίου

Δολοφονείται στη Θεσσαλονίκη

Υποστηρίχτηκε ότι πίσω από τη δολοφονία κρυβόταν η Γερμανία που ήθελε να ανέβει στο θρόνο ο γερμανόφιλος διάδοχος Κωνσταντίνος, που λίγο αργότερα ανακηρύχτηκε βασιλιάς.

Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος

Η Συνθήκη του Λονδίνου άφησε πολλές εκκρεμότητες. Κυρίως σχετικά με την περιοχή της Μακεδονίας που ελεγχόταν από τον ελληνικό στρατό, αλλά τμήματά της διεκδικούσαν η Βουλγαρία και η Σερβία.

Η Ελλάδα και η Σερβία, μέσα σε κλίμα καχυποψίας, συμμάχησαν εναντίον της Βουλγαρίας.

Στα μέσα Ιουνίου 1913 ο βουλγαρικός στρατός επιτέθηκε ταυτόχρονα εναντίον των ελληνικών θέσεων και των σερβικών.

1. Οι Έλληνες κατέλαβαν ολόκληρη την Αν. Μακεδονία, τη Δυτική Θράκη ως την Αλεξανδρούπολη
2. Οι Σέρβοι σημείωσαν επιτυχίες στη Δ. Μακεδονία
3. Οι Ρουμάνοι εισέβαλαν στη Βουλγαρία φτάνοντας τριάντα χιλιόμετρα έξω από τη Σόφια
4. Οι Τούρκοι ανακατέλαβαν την Αδριανούπολη, στην Αν. Θράκη

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΑΜΕΣΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

Συνθήκη του Βουκουρεστίου (28 Ιουλίου 1913)

Τερματίζονται οι Βαλκανικοί πόλεμοι

ΚΕΡΔΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- 1) **εδαφικά** Η Ελλάδα εξασφαλίζει το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας, τη Νότια Ήπειρο, σημαντικά νησιά στο Β. και Αν. Αιγαίο (Θάσος, Σαμοθράκη, Λήμνος, Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ικαρία) και την Κρήτη. Τα εδάφη αυτά ονομάστηκαν **Νέες Χώρες** (Παλαιά Ελλάδα: η ελληνική επικράτεια πριν τους βαλκανικούς)
- 2) **οικονομικά** Διπλασιάζεται σε δέκα μήνες το έδαφος από 63.000 τ.χμ. σε 120.000 τ.χμ) και ο πληθυσμός (από 2.500.000 σε 4.700.000)

ΚΕΡΔΗ ΣΕΡΒΙΑΣ

Αποκτά ένα σημαντικό κομμάτι της ΒΔ Μακεδονίας.

ΚΕΡΔΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Αποκτά το μεγαλύτερο μέρος της Δ. Θράκης

ΚΕΡΔΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ανακτά την Ανατολική Θράκη

Τα Δωδεκάνησα παρέμειναν υπό ιταλική κατοχή

Πρωτόκολλο Φλωρεντίας (4 Δεκεμβρίου 1913)

Παραχωρείται η Βόρεια Ήπειρος, περιοχή με σημαντική ελληνική παρουσία, στην Αλβανία, απόφαση που προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις των Ελλήνων της περιοχής.

Οι Νέες Χώρες διέθεταν θετικές προοπτικές.

- Σημαντικά οικονομικά κέντρα, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Καβάλα, Μυτιλήνη, Χίος, Ηράκλειο

Το ελληνικό κράτος ήρθε αντιμέτωπο και με το έργο της αφομοίωσης των Νέων Χωρών, όπου κατοικούσαν μουσουλμανικοί και σλαβικοί πληθυσμοί.

Αρχικά οι πληθυσμοί αυτοί που κατείχαν τις καλλιεργήσιμες γαίες καθώς και η ισχυρή εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης που έλεγχε την οικονομική ζωή της πόλης, είδαν με δυσπιστία τις ελληνικές αρχές.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις του Βενιζέλου που είχαν αρχίσει πριν από το 1912, συνεχίζονται αποφασιστικά

- 1) Αναγνωρίστηκαν τα εργατικά σωματεία
- 2) Θεσπίστηκαν μέτρα για την ασφάλιση των εργαζομένων
- 3) Θέσπιση οκτάωρης εργασίας
- 4) Ιδρύθηκαν αγροτικοί συνεταιρισμοί

Εξωτερική πολιτική

⇒ Η άρνηση του σουλτάνου να αποδεχτεί την ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Β. και Α. Αιγαίου

⇒ Η ιταλική κατοχή των Δωδεκανήσων

⇒ Η ύπαρξη πυκνών ελληνικών πληθυσμών στη Β. Ήπειρο, στη Θράκη και στη Μικρά Ασία

Δημιουργούσαν έντονη κινητικότητα.

Οι διεθνείς εξελίξεις θα δώσουν την ευκαιρία στα βαλκανικά κράτη να εκδηλώσουν τις διαθέσεις τους.

Ο Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (1914-1918)

ΤΑ ΑΙΤΙΑ, Η ΕΚΡΗΞΗ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΩΠΑ ΤΟΥ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Αίτια

1. Ο ιμπεριαλισμός

Η πολιτική επέκτασης των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών σε βάρος άλλων κρατών.

Καταλυτικός παράγοντας → η επιθετική προσπάθεια της ταχύτατα αναπτυσσόμενης Γερμανίας να καλύψει τις ανάγκες της σε πρώτες ύλες, καύσιμα και αγορές μέσω της αναδιανομής του παγκόσμιου πλούτου και των αποικιών.

Η πολιτική αυτή την έφερε γρήγορα αντιμέτωπη με τη Βρετανία και τη Γαλλία, τις χώρες που έλεγχαν τότε τις περισσότερες και πλουσιότερες αποικίες

2. Ο εθνικισμός

Έπαιξε ρόλο στην ωρίμανση των συνθηκών που οδήγησαν στον πόλεμο.

Οι πολιτικές αποφάσεις στην Ευρώπη δεν αφορούσαν πλέον μόνο τους ηγέτες αλλά και οι συμπεριφορές των λαών είχαν βαρύτητα.

Δεν ήταν διατεθειμένοι οι λαοί να καταπνίξουν τα εθνικά τους αισθήματα για να διατηρηθεί η ειρήνη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι λαοί της Ευρώπης επιθυμούσαν πόλεμο.

3. Ο μιλιταρισμός

Ο υπερτονισμός των στρατιωτικών αξιών.

Ενισχύοταν διαρκώς επιταχύνοντας την πορεία προς τον πόλεμο.

- Ανάπτυξη της γερμανικής πολεμικής βιομηχανίας και η στρατιωτική ενίσχυση της Γερμανίας ώθησαν και τις άλλες ευρωπαϊκές Δυνάμεις στην κλιμάκωση των στρατιωτικών εξοπλισμών.
- Πολλοί τόνιζαν τη σημασία και την αξία του πολέμου ως μέσου επίλυσης των διεθνών διαφορών.

Τα αντίπαλα στρατόπεδα

⇒ **Οι Κεντρικές Δυνάμεις ή Τριπλή Συμμαχία** (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ιταλία)

⇒ **Η Εγκάρδια ή Τριπλή Συνεννόηση** (Entente Cordiale, Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία)

Η αφορμή

Στο Σεράγεβο της Βοσνίας δολοφονήθηκε ο διάδοχος του αυστριακού θρόνου Φραγκίσκος Φερδινάνδος από ένα νεαρό Σέρβο εθνικιστή τον Ιούνιο του 1914.

- Σχεδόν αμέσως η Αυστροουγγαρία κήρυξε τον πόλεμο στη Σερβία
- Η Γερμανία τάχθηκε στο πλευρό της Αυστροουγγαρίας
- Η Ρωσία και η Γαλλία εκδήλωσαν συμπαράσταση στη Σερβία
- Στα επόμενα τέσσερα χρόνια έγιναν συνολικά εξήντα κηρύξεις πολέμων.

⇒ **Μεγάλος Πόλεμος ή Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος**

Τα κύρια μέτωπα

- Οι Γερμανοί εισέβαλαν στο Βέλγιο και κινήθηκαν προς το Παρίσι, αλλά αποκρούστηκαν στη μάχη του Μάρνη από το γαλλικό στρατό.

Η Βρετανία κήρυξε τον πόλεμο στη Γερμανία.

Το δυτικό μέτωπο ήταν μία γραμμή εκατοντάδων χιλιομέτρων χαρακωμάτων που έσκαψαν Γάλλοι και Γερμανοί. Οι συνθήκες ήταν τραγικές.

- Η ρωσική προέλαση ανακόπηκε στην Αν. Πρωσία από γερμανικές δυνάμεις. Εκεί διαμορφώθηκε **το ανατολικό μέτωπο**.

Στα τέλη του 1914 τα μέτωπα σταθεροποιήθηκαν.

Τον Οκτώβριο του 1914 μπήκε στον πόλεμο η Οθωμανική Αυτοκρατορία στο πλευρό των κεντρικών Δυνάμεων

Συμμαχίες και ανακατατάξεις

Το 1915 η Βουλγαρία συμάχησε με τις Κεντρικές Δυνάμεις, που με τη συνεργασία του σουλτάνου σχεδόν κυριάρχησαν στα Βαλκάνια.

- Η Αντάντ, για να ανοίξει τα Στενά και να βοηθήσει τη Ρωσία, οργάνωσε μεγάλη επιχείρηση κατάληψης των Δαρδανελίων το Φεβρουάριο του 1915, που αποκρούστηκε από τον οθωμανικό στρατό.
- Η Αντάντ αποβιβάζει στρατό στη Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1915 και μεταφέρει τον πόλεμο στην Ελλάδα, που ακόμα παρέμενε ουδέτερη.
- Η Ιταλία εγκατέλειψε τους αρχικούς της συμμάχους, τη Γερμανία και την Αυστροουγγαρία και συμάχησε με την Αντάντ, με την υπόσχεση ότι θα της παραχωρηθούν εδάφη της Μικράς Ασίας με το τέλος του πολέμου.

Οι επιχειρήσεις του 1916

- Το Φεβρουάριο του 1916, οι Γερμανοί έκαναν μεγάλη επίθεση στο Βερντέν, που κόστισε χιλιάδες νεκρούς αλλά δεν άλλαξε τα δεδομένα.
- Η γαλλοβρετανική επίθεση το Σομ επανέφερε το δυτικό μέτωπο στην αρχική του θέση.

Η καμπή του 1917

Το 1917 άρχισαν να αποκαλύπτονται οι κοινωνικές διεργασίες που είχε πυροδοτήσει ο πόλεμος.

Γαλλία → ισχυρό αντιπολεμικό κίνημα με σοσιαλιστική ιδεολογία· εκδηλώθηκαν ανταρσίες στο μέτωπο που καταπνίγηκαν με εκτελέσεις δεκάδων Γάλλων στρατιωτών.

Ρωσία → ξεσπά η επανάσταση του 1917 που ανέτρεψε τον τσάρο. Η φιλελεύθερη ρωσική κυβέρνηση θέλησε να συνεχίσει τον πόλεμο αλλά ανατράπηκε από μία νέα σοσιαλιστική επανάσταση τον Οκτώβριο του 1917. Η σοσιαλιστική Ρωσία σύναψε αμέσως συνθήκη ειρήνης με τη Γερμανία (Συνθήκη Μπρεστ –Λιτόφσκ, 3 Μαρτίου 1918) και αποσύρθηκε από τον πόλεμο.

ΗΠΑ → συμμαχούν με την Αντάντ τον Απρίλιο του 1917 και με το 1.000.000 περίπου στρατιώτες καθώς και τα άφθονα υλικά που διέθεσαν, επηρέασαν καταλυτικά την έκβαση του πολέμου.

Ελλάδα → εισέρχεται στον πόλεμο τον Ιούνιο του 1917 ως σύμμαχος της Αντάντ, μετά από βαθιά εσωτερική κρίση

Προς το τέλος του πολέμου

Το φθινόπωρο του 1918, οι Κεντρικές Δυνάμεις και οι σύμμαχοί τους άρχισαν να συνθηκολογούν.

- Στη Γερμανία ξέσπασε σοσιαλιστική επανάσταση που ανέτρεψε τον κάιζερ (αυτοκράτορας) Γουλιέλμο Β' και έφερε στην εξουσία το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα.
- Ο πόλεμος άφησε πίσω περίπου 8.000.000 νεκρούς, περίπου 20.000.000 τραυματίες και τεράστιες υλικές καταστροφές.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ – Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ

Θέση του Βενιζέλου

Η Ελλάδα θα έπρεπε να συμμαχήσει με την Αντάντ

- για να διαφυλάξει τα κέρδη της από τους Βαλκανικούς πολέμους
- για να διευρύνει η Ελλάδα τα σύνορά της

Την άποψη αυτή στήριζαν

1. μεγάλα τμήματα των λαϊκών τάξεων που εμπνέονταν από τη Μεγάλη Ιδέα
2. η μεγαλοαστική τάξη, ιδίως της Διασποράς, που προσδοκούσε να ενταχθεί σε μία μεγάλη και ισχυρή Ελλάδα

Θέση του Κωνσταντίνου

Η Ελλάδα θα έπρεπε να μείνει ουδέτερη, μιας και δε μπορούσε να ταχθεί στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων λόγω της συμμαχίας τους με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τη Βουλγαρία.

Ο βασιλιάς υποστήριζε σε συνεννόηση με το Γερμανό αυτοκράτορα τη «διαρκή ουδετερότητα» με το επιχείρημα ότι έτσι η Ελλάδα θα προστατευόταν από τον πόλεμο.

Η άποψη αυτή έβρισκε απήχηση σε

1. μικροαστικά στρώματα που είχαν θορυβηθεί από την προοπτική ένταξης στο ελληνικό κράτος του ισχυρού εξωελλαδικού κεφαλαίου, που θα δύσκολα μπορούσαν να ανταγωνιστούν
2. τμήματα λαϊκών τάξεων, που λίγο μετά τους βαλκανικούς, δεν επιθυμούσαν να πολεμήσουν πάλι

Η σύγκρουση Βενιζέλου – Κωνσταντίνου

⇒ Μετά την προσπάθεια κατάληψης των Δαρδανελίων το Φεβρουάριο του 1915 από την Αντάντ, ο Βενιζέλος έκρινε ότι η Ελλάδα πρέπει να ταχθεί με το μέρος της Αντάντ.

⇒ Ο Κωνσταντίνος αρνείται και ο Βενιζέλος παραιτείται.

⇒ Στις εκλογές του Μαΐου 1915 ο Βενιζέλος αναδείχτηκε νικητής και κηρύσσει τη χώρα σε επιστράτευση.

⇒ Ο βασιλιάς διαφωνεί και πάλι και ο Βενιζέλος παραιτείται για δεύτερη φορά.

⇒ Ακολούθησαν νέες εκλογές το Δεκέμβριο του 1915 όπου οι Φιλελεύθεροι απείχαν. Η νέα κυβέρνηση που προέκυψε ήταν απολύτως πιστή στο βασιλιά

Η εμπλοκή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο

- Τον Οκτώβριο του 1915 η Αντάντ αποβιβάζει στρατό στη Θεσσαλονίκη για να αντιμετωπίσει τη συνεχώς ενισχυόμενη γερμανική επιρροή στα Βαλκάνια.
- Η Σερβία δέχτηκε και βουλγαρική επίθεση, κατέρρευσε και τα σερβικά στρατεύματα μεταφέρθηκαν στη Μακεδονία.
- Γερμανικά και βουλγαρικά στρατεύματα εισβάλουν στην Αν. Μακεδονία (Μάιος 1916). Οι ελληνικές δυνάμεις δεν αντέδρασαν ακολουθώντας το δόγμα της αυστηρής ουδετερότητας. Το Δ΄ Σώμα Στρατού διατάχθηκε να παραδοθεί χωρίς αντίσταση αιχμαλωτίστηκε και οδηγήθηκε στη Γερμανία

Οι Επίστρατοι και το Κίνημα της Εθνικής Άμυνας

Τον Ιούνιο του 1916 η Αντάντ απαίτησε από το βασιλιά τον αφοπλισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων που ήταν υπό τις διαταγές του.

Εκείνος αποδέχτηκε το αίτημα αλλά έδωσε εντολή οι έφεδροι που απολούνται να οργανώνονται σε συνδέσμους → δημιουργήθηκαν **οι Επίστρατοι**, μια φιλοβασιλική παραστρατιωτική οργάνωση με περίπου 200.000 μέλη

Οι Βενιζελικοί δημιούργησαν στη Μακεδονία μία οργάνωση, την Εθνική Άμυνα και πραγματοποίησαν κίνημα στη Θεσσαλονίκη (17 Αυγούστου 1916) ζητώντας τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο με την Αντάντ.

Η προσωρινή Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης

Ο Βενιζέλος εγκαθιστά Προσωρινή Κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη και κηρύσσει επιστράτευση ώστε ελληνικά στρατεύματα να πολεμήσουν στο Βαλκανικό Μέτωπο με την Αντάντ.

Ο Εθνικός Διχασμός

Από το Φεβρουάριο του 1925 η πολιτική ένταση ανάμεσα στο Βενιζέλο και το βασιλιά κλιμακωνόταν διαρκώς και οδήγησε το καλοκαίρι του 1916 στο να διαμορφωθούν δύο αντίπαλα κέντρα εξουσίας.

- Το κράτος των Αθηνών υπό τον Κωνσταντίνο
- Το κράτος της Θεσσαλονίκης υπό τον Βενιζέλο

Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη εμφύλια σύγκρουση στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα

Η δυναμική επέμβαση της Αντάντ και η έξωση του Κωνσταντίνου

Η Αντάντ επεδίωξε να καταλάβει την Αθήνα, αλλά τα συμμαχικά στρατεύματα που κινήθηκαν από τον Πειραιά προς την πρωτεύουσα αποκρούστηκαν από δυνάμεις πιστές στο βασιλιά.

Τα Νοεμβριανά → το Νοέμβριο του 1916, το κράτος των Αθηνών εξαπέλυσε διώξεις εις βάρος βενιζελικών με τουλάχιστον 35 νεκρούς

Η Αντάντ κατέλαβε τον Πειραιά,

- επιβάλλοντας αυστηρό αποκλεισμό στη βασιλική «Ελλάδα» και
- ζήτησε την απομάκρυνση του Κωνσταντίνου, ο οποίος εγκατέλειψε τη χώρα (2/15 Ιουνίου 1917), αφήνοντας στο θρόνο το γιο του Αλέξανδρο, δίχως να παραιτηθεί.

Η ανάληψη της εξουσίας από τον Βενιζέλο

Ο Βενιζέλος ήρθε στην Αθήνα

- σχηματίζει νέα κυβέρνηση
- κηρύσσει τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις

ελληνικά στρατεύματα πολέμησαν με την Αντάντ στις τελευταίες μάχες που έγιναν στη Μακεδονία (1918)

- επαναφέρει τη Βουλή που είχε εκλεγεί στις εκλογές Μαΐου 1915, που ονομάστηκε Βουλή των Λαζάρων
- απόλυσε χιλιάδες δημόσιους υπαλλήλους και στρατιωτικούς που θεωρήθηκαν φιλοβασιλικοί → κάποιοι εκτοπίστηκαν και αρκετά στελέχη της βασιλικής παράταξης εξορίστηκαν στην Κορσική.

Η ΛΗΞΗ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος λήγει με **το Συνέδριο της Ειρήνης ή Συνέδριο του Παρισιού** Ιανουάριος 1919 – Ιανουάριος 1920. Συμμετέχουν εκπρόσωποι των νικητών για να συζητήσουν τους όρους των συνθηκών ειρήνης. Δεν κλήθηκαν οι ηττημένοι, οι ουδέτεροι και η Σοβιετική Ένωση.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΑΝ ΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

- 1) η ανάγκη διαμόρφωσης του πολιτικού χάρτη της Ευρώπης
- 2) η επιδίωξη της Γαλλίας να εξουθενώσει τη Γερμανία
- 3) η επιθυμία των Δυνάμεων να εγκλωβίσουν το νέο σοβιετικό καθεστώς της Ρωσίας
- 4) η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών, σύμφωνα με την οποία κάθε λαός είχε δικαίωμα να αποφασίζει μόνος του για το μέλλον (Πρόκειται για την κεντρική ιδέα των 14 σημείων του Προέδρου της Αμερικής Ουίλσον)

Η Συνθήκη των Βερσαλλιών Ιούνιος 1919

1. Η Γερμανία παραχωρεί εδάφη της στη Γαλλία, στο Βέλγιο, τη Δανία και στις νεοσύστατες Πολωνία, Τσεχοσλοβακία και Λιθουανία
2. Αναγνωρίζει τη Ρηνανία και το Σάαρ (γερμανικές περιοχές στα γαλλογερμανικά σύνορα) ως αποστρατικοποιημένη ζώνη
3. Υποχρεώνεται να πληρώσει πολεμικές αποζημιώσεις
4. Εγκαταλείπει τις αποικίες της και τα εδάφη που είχε κερδίσει από τη Ρωσία με τη συνθήκη του Μπρεστ – Λιτόφσκ
5. Υποχρεώνεται ουσιαστικά σε αφοπλισμό

Η Συνθήκη του Αγίου Γεωργίου Σεπτέμβριος 1919

Η Αυστροουγγαρία αναγνωρίζει την ανεξαρτησία της Ουγγαρίας, της Τσεχοσλοβακίας, της Γιουγκοσλαβίας και της Πολωνίας, παραχωρώντας σε αυτές πολλά εδάφη
Ουσιαστικά η Αυστροουγγρική αυτοκρατορία διαλυόταν.

Η Συνθήκη του Νεϊγύ Νοέμβριος 1919

1. Η Βουλγαρία παραιτείται από κάθε διεκδίκηση στην Ανατολική Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη (παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα)
2. Παραχωρεί εδάφη στη Σερβία και τη Ρουμανία
3. Προβλεπόταν η δυνατότητα αμοιβαίας ανταλλαγής πληθυσμών ανάμεσα σε Ελλάδα και Βουλγαρία

Η Συνθήκη του Τριανόν Ιούνιος 1920

Υπαγόρευε στην ανεξάρτητη Ουγγαρία να παραχωρήσει εδάφη στην Τσεχοσλοβακία, στη Ρουμανία και στη Γιουγκοσλαβία

Η Συνθήκη των Σεβρών 28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920

Αφορούσε την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο σουλτάνος παραχωρούσε

1. την κυριαρχία της Μεσοποταμίας, της Παλαιστίνης και της Υπεριορδανίας στη Βρετανία
  2. την περιοχή της Συρίας και του Λιβάνου στη Γαλλία
  3. κηρύσσονταν ανεξάρτητα κράτη το Κουρδιστάν και η Αρμενία
  4. τα νησιά Ίμβρος, Τένεδος και η Θράκη μέχρι τα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης παραχωρούνταν στην Ελλάδα.
  5. Αναγνωριζόταν επίσημα η ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Β. και Α. Αιγαίου
  6. Η Ιταλία παραχωρούσε στην Ελλάδα τα Δωδεκάνησα εκτός από τη Ρόδο
  7. Η Ελλάδα αναλάμβανε τη διοίκηση της περιοχής της Σμύρνης για πέντε χρόνια. Στη συνέχεια οι κάτοικοι της περιοχής θα αποφάσιζαν με δημοψήφισμα για την τύχη της.
  8. Τα Στενά τέθηκαν υπό διεθνή έλεγχο
- Η Οθωμανική αυτοκρατορία διαλυόταν.

Κοινωνία των Εθνών ΚΤΕ

Διεθνής οργανισμός που ιδρύεται με την προσδοκία αποφυγής νέων συγκρούσεων από τις νικήτριες δυνάμεις. Στο οργανισμό αυτό θα μπορούσαν να απευθύνονται τα κράτη για να επιλύουν τις διαφορές τους.

Κάθε κράτος μέλος είχε δικαίωμα

- να ασκήσει το δικαίωμα της αρνησικυρίας (βέτο) εμποδίζοντας τη λήψη αποφάσεων
- να μη συμμορφωθεί στις υποδείξεις του Οργανισμού

τα δύο αυτά στοιχεία υπονόμευαν τη λειτουργία της ΚΤΕ

Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1919 – 1922)

ΟΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Ο σουλτάνος συνθηκολογεί τον Οκτώβριο του 1918 → οι Δυνάμεις καταλαμβάνουν νευραλγικά σημεία στην οθωμανική αυτοκρατορία θέτοντας τη χώρα υπό κατοχή

Προσπάθειες των Ελλήνων να εξασφαλίσουν τις διεκδικήσεις τους στα εδάφη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας

- 1) ελληνικές δυνάμεις συμμετείχαν στην κατάληψη της Κωνσταντινούπολης
- 2) ο Βενιζέλος στέλνει στο συνέδριο του Παρισιού υπόμνημα (Δεκέμβριος 1918) με το οποίο διεκδικούσε
  - μία ευρύτερη ζώνη εδαφών στη Δυτική Μικρά Ασία με κέντρο τη Σμύρνη
  - την Ανατολική Θράκη μέχρι τα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης
  - τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος στην είσοδο των Στενών
- 3) ο Βενιζέλος απέστειλε ελληνικό στρατό στην εκστρατεία της Αντάντ εναντίον των μπολσεβίκων

Η Βρετανία στήριξε τα ελληνικά αιτήματα

> η στρατιωτική παρουσία ελληνικού στρατού που ήταν χώρα συμμαχική με τη Βρετανία θα αναχαίτιζε τις ιταλικές επιδιώξεις στην περιοχή και θα παρείχε στήριξη στις βρετανικές δυνάμεις που βρίσκονταν στα Στενά.

Απόβαση στη Σμύρνη Μάιος 1919

Το Συνέδριο του Παρισιού έδωσε εντολή στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1919 να στείλει στρατεύματα στη Μικρά Ασία. Στις 2 Μαΐου 1919 αποβιβάστηκαν στη Σμύρνη και κατέλαβαν την πόλη και μια περιοχή 17.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων γύρω από αυτή.

Αντιδράσεις

Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας δέχτηκαν με ενθουσιασμό το γεγονός, ενώ οι Τούρκοι αντέδρασαν αρνητικά.

Σημειώθηκαν και από τις δύο πλευρές συγκρούσεις με νεκρούς και τραυματίες.

Και οι Ιταλοί δυσαρεστήθηκαν από την παρουσία Ελλήνων στην περιοχή καθώς και εκείνοι διεκδικούσαν τη Σμύρνη → συχνά οι τουρκικές επιθέσεις εναντίον των ελληνικών δυνάμεων προέρχονταν από περιοχές που ήταν υπό ιταλική διοίκηση

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Ο ελληνισμός της δυτικής Μικράς Ασίας

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα η παρουσία των ελληνικών πληθυσμών στην περιοχή πύκνωσε εξαιτίας

1. των προσδοκιών από τις μεταρρυθμίσεις του Χάτι Χουμαγιούν το 1856
2. των θετικών οικονομικών προοπτικών που υπήρχαν στην περιοχή

Οργάνωση των ελληνικών κοινοτήτων

Οι ελληνορθόδοξες κοινότητες της περιοχής ήταν

- ⇒ εύπορες, καλά οργανωμένες, με έντονη και συχνά πρωταγωνιστική παρουσία
- ⇒ στις οθωμανικές αρχές εκπροσωπούσαν από τους επικεφαλής τους, πρόκριτους και αρχιερείς.

Στις περιοχές αυτές την πλειονότητα αποτελούσαν μουσουλμανικοί πληθυσμοί.

Μόνο στην πόλη της Σμύρνης οι Έλληνες είχαν την πλειονότητα (περίπου 400.000 το 1912) ενώ είχαν σημαντική παρουσία και σε άλλες πόλεις όπως τις Κυδωνίες - Αϊβαλί, Αϊδίνι, Προύσα.

Δραστηριότητα των ελληνικών κοινοτήτων

➔ Ασχολούταν κυρίως με το εμπόριο

στη Σμύρνη που ήταν εμπορική πύλη της Ανατολής δραστηριοποιούνταν πολλές ελληνικές επιχειρήσεις

- ο εμπορικοί οίκοι, τράπεζες, ναυτιλιακές εταιρείες

➔ Λειτουργούσαν πολλά ελληνικά σχολεία

- ο Ευαγγελική Σχολή, Κεντρικό Παρθεναγωγείο, Ομήρειο

➔ Λειτουργούσαν πολιτιστικοί σύλλογοι και τυπογραφεία όπου εκδίδονταν ελληνικά βιβλία και εφημερίδες

Ο ελληνισμός του Πόντου

Οι Έλληνες του Πόντου ζούσαν οργανωμένα σε ακμάζουσες ελληνορθόδοξες κοινότητες.

- Ασχολούνταν κυρίως με την αγροτική οικονομία και το εμπόριο
- Μεγάλα εμπορικά κέντρα ήταν η Τραπεζούντα, η Κερασούντα και η Σαμψούντα
- Σημαντικό κέντρο ελληνικής παιδείας στην περιοχή ήταν το ονομαστό «Φροντιστήριο» της Τραπεζούντας που είχε ιδρυθεί στα τέλη του 17^{ου} αιώνα

Οι διωγμοί του μικρασιατικού ελληνισμού

Αίτια

- 1) Η ενίσχυση του τουρκικού εθνικισμού, κυρίως μετά την επικράτηση των Νεότουρκων (1908)
- 2) Η επιδίωξη των γερμανικών συμφερόντων να κερδίσουν κυρίαρχη θέση στην οθωμανική οικονομία εκτοπίζοντας τους Έλληνες, τους Αρμένιους και τους Εβραίους

Σημειώνονται συστηματικοί διωγμοί των ελληνορθόδοξων πληθυσμών από το 1913

Με το πρόσχημα των Βαλκανικών πολέμων και του Α' Παγκόσμιου πολέμου και με το επιχείρημα ότι η παρουσία ελληνικών πληθυσμών θα έθετε σε κίνδυνο τις τουρκικές πόλεις, εκτοπίστηκαν στην ενδοχώρα 150.000 Έλληνες.

Τάγματα εργασίας

Κατατάσσονταν άνδρες πάνω από 45 ετών που οδηγούνταν για αγγαρείες σε λατομεία και δημόσια έργα στο εσωτερικό της χώρας.

Εξοντώθηκαν με αυτόν τον τρόπο εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες της Μ. Ασίας και του Πόντου

Αντίστοιχη τύχη είχαν οι Αρμένιοι.

Η κίνηση αυτονόμησης στον Πόντο

Στα τέλη του Α' Παγκόσμιου πολέμου και κάτω από το πνεύμα της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών εκδηλώθηκε αυτονομιστική τάση στον Πόντο.

Τον Ιανουάριο του 1920 ιδρύθηκε σε εδάφη που κατοικούσαν Πόντιοι και Αρμένιοι, ομόσπονδο ποντοαρμενικό κράτος που αναγνωρίστηκε από τη Συνθήκη των Σεβρών.

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

- Η ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
- Η παρουσία στρατευμάτων της Αντάντ σε διάφορες περιοχές
  - ⇒ γεννούν αισθήματα ταπείνωσης στους μουσουλμανικούς τουρκικούς πληθυσμούς και ξεσπούν διαδηλώσεις

Οργάνωση του εθνικού κινήματος

Αρκετοί αξιωματικοί του σουλτανικού στρατού έδειχναν απροθυμία να παραδοθούν.

Ο Μουσταφά Κεμάλ άρχισε στην Ανατολή, σε περιοχές που δεν ελέγχονταν από την Αντάντ την οργάνωση κινήματος αντίστασης.

1. Τον Ιούνιο του 1919 σε σύσκεψη στην Αμάσεια του Πόντου, ο Κεμάλ και οι συνεργάτες του έθεσαν ως στόχο του κινήματος τους τη δημιουργία ενός νέου τουρκικού κράτους και όχι τη διατήρηση της πολυεθνικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
2. Το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1919 πραγματοποιούνται νέα συνέδρια στο Ερζερούμ και τη Σεβάστεια, όπου συμμετείχαν αντιπρόσωποι τουρκικών οργανώσεων αντίστασης από όλη τη χώρα
  - Οι στόχοι του κινήματος έγιναν αποδεκτοί και ο Κεμάλ αναδείχτηκε σε ηγέτη.
  - Διατυπώθηκαν οι βάσεις μιας εθνικής διακήρυξης, ενός πολιτικού προγράμματος αγώνα των Τούρκων για την ανεξαρτησία τους.

ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ο σουλτάνος και οι Δυνάμεις αντιμετώπιζαν το εθνικό κίνημα ως ανταρσία και καταδίκαζαν τη δραστηριότητα του Κεμάλ.

Στα τέλη του 1919 ο Κεμάλ όρισε ως έδρα του εθνικού κινήματος την Άγκυρα.

Στις γενικές εκλογές για την οθωμανική Βουλή στην Κωνσταντινούπολη, οι κεμαλικοί κέρδισαν την πλειοψηφία και πέτυχαν να αποδεχτεί η Νέα Βουλή ως δική της απόφαση την εθνική διακήρυξή τους (Ιανουάριος 1920) → ονομάστηκε **Εθνικό Συμβόλαιο**

Οι Βρετανοί αντιδρούν και διαλύουν τη Βουλή (Μάρτιος 1920).

Ο Κεμάλ συγκαλεί την Α' Μεγάλη Εθνοσυνέλευση της Τουρκίας στην Άγκυρα.

- ⇒ Ψηφίζεται νέο σύνταγμα που όριζε ότι η χώρα θα ονομάζεται από εδώ και πέρα Τουρκία
- ⇒ Καταργείται ο θρησκευτικός χαρακτήρας του κράτους και θεσπίζεται το κοσμικό κράτος
- ⇒ Η νομοθετική εξουσία θα ασκούνταν από τη Μεγάλη Εθνοσυνέλευση

Ο Κεμάλ αναδείχθηκε αρχηγός του κράτους και πρωθυπουργός.

Οι Κεμαλικοί

- 1) Διαλύουν το Ποντοαρμενικό κράτος (Νοέμβριος 1920)
- 2) Στρέφονται στη Μικρά Ασία → η εμπλοκή στην περιοχή γίνεται μία σύγκρουση ανάμεσα σε εθνικούς στρατούς πίσω από τους οποίους στοιχίζονταν δύο εθνικοί πληθυσμοί, ο ελληνικός και ο τουρκικός. Η υλοποίηση των επιδιώξεων του ενός σήμαινε τη ματαίωση των επιδιώξεων του άλλου.